

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Anu Ala-Hakkola & Elina Samppala

VARHAISKASVATUKSEN RESURS-
SIERTYISOPETTAJA PÄIVÄKODIN
ARJESSA SEINÄJOELLA

Sosiaali- ja terveysala
2014

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Anu Ala-Hakkola ja Elina Sampkala
Opinnäytetyön nimi	Varhaiskasvatuksen resurssierityisopettaja päiväkodin arjessa Seinäjoella
Vuosi	2014
Kieli	suomi
Sivumäärä	68 + 3 liitettä
Ohjaajat	Merja Kaminen ja Ahti Nyman

Tutkimuksessa tarkasteltiin Seinäjoen varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksia resurssierityisopettajan (relto) työstä päiväkodin arjessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli syventyä varhaiskasvattajien kokemuksiin reltojen tarpeellisuudesta, selvitetään millaista yhteistyön tekeminen heidän kanssaan on ja miten se on vaikuttanut kasvattajien työhön. Reltot ovat työskennelleet vuodesta 2010 Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksella kerättiin palautetta heidän työstään.

Teoriaosuudessa esitellään varhaiskasvatusta ja erityisvarhaiskasvatusta sekä avataan erityislastentarhanopettajien työnkuvaa. Lisäksi käsitellään tutkimuksesta eniten esiin nousseita vaikeuksia, kuten kielenkehityksen vaikeuksia ja sosiaalis-emotionaalisia häiriöitä sekä mitä työmenetelmiä niiden kanssa voi käyttää. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella päiväkodin varhaiskasvattajilta, joilla oli kokemusta yhteistyöstä relton kanssa.

Keskeisimpien tutkimustulosten perusteella reltot koettiin tärkeänä osana työyhteisön moniammatillisuutta. Reltojen tuella lasten erityisen tuen tarpeisiin pystyttiin reagoimaan nopeammin. Yhteistyössä relton kanssa henkilökunta koki kehittyneensä ammatillisesti työssään ja saaneensa työhönsä erilaisia työmenetelmiä. Reltojen virkoja toivottiin lisäävän Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatukseen.

ABSTRACT

Authors	Anu Ala-Hakkola and Elina Samppala
Title	Special Education Resource Teacher in Early Childhood Education in Seinäjoki
Year	2014
Language	Finnish
Pages	68 + 3 Appendices
Names of Supervisors	Merja Kaminen and Ahti Nyman

The focus of this bachelor's thesis was on how the early education staff has experienced the work of a resource special education teacher in the everyday life of a daycare centre. The aim was to study the experiences early childhood educators had - how important the resource teachers are, what it is like to cooperate with them and how they have affected the work of the early childhood educators. There have been special education resource teachers in the early childhood education in Seinäjoki since 2010. This study was made to collect feedback of their work.

Early childhood education and special early childhood education are dealt with in the theoretical part. Also the work of a kindergarten special education teacher, problems with linguistic development, socio-emotional disorders and methods used to treat these problems are discussed. The research was qualitative and the material was collected with a semi-structured questionnaire to the early childhood educators, who have experience of working with a resource teacher.

The results show that the resource special education teachers are an important part of the multiprofessional work team. They enable a quick response to the situation of a child with special needs. The early education staff felt they had developed themselves professionally when working with a resource teacher. They had gained also new work methods. More resource teachers would be needed in the early childhood education in the city of Seinäjoki.

Keywords	Special education teachers, early childhood education, special education, special day care, work methods

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
2	VARHAISKASVATUS	9
	2.1 Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö.....	10
	2.2 Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus.....	11
	2.3 Varhainen puuttuminen.....	12
3	ERITYISVARHAISKASVATUS.....	14
	3.1 Erityistä tukea tarvitseva lapsi	15
	3.2 Toimintasuunnitelma	15
	3.3 Kolmiportainen tuki	16
	3.4 Kielenkehityksen vaikeudet	19
	3.5 Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet	23
4	RESURSSIERITYISLASTENTARHANOPETTAJA	26
	4.1 Toimenkuva Seinäjoen varhaiskasvatuksessa.....	27
	4.2 Työmuodot	28
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
	5.1 Tutkimusmenetelmät.....	31
	5.2 Aineistonkeruumenetelmä	32
	5.3 Aineiston analysointi	33
	5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys.....	34
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	36
	6.1 Vastaajien taustatiedot	36
	6.1.1 Koulutus	36
	6.1.2 Työkokemus varhaiskasvatuksessa.....	37
	6.1.3 Yhteistyövuodet relton kanssa	38
	6.2 Tutkimuksen väittämät kuvioina.....	39
	6.2.1 Koen relton työskentelyn työyksikössäni tarpeelliseksi	39
	6.2.2 Koen relton erityisosaamisen hyödylliseksi oman työni tueksi ..	40
	6.2.3 Relton tuki helpottaa työni tekemistä.....	41

6.2.4	Koen saavani riittävästi ohjausta reltolta	43
6.2.5	Olen saanut enemmän työmenetelmiä omaan työhöni yhteistyössä relton kanssa.....	45
6.2.6	Erytyistä tukea tarvitseva lapsi saa nopeammin avun relton ja kasvatushenkilöstön yhteistyöllä	50
6.2.7	Koen saaneeni riittävästi tukea erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa jo ennen yhteistyötä relton kanssa.....	51
6.2.8	Reltojen määrää tulisi lisätä kaupunkimme varhaiskasvatukseen ..	52
6.3	Kyselylomakkeen avoimet kysymykset.....	55
6.3.1	Relton tärkeimmät työskentelytavat päiväkodissa	55
6.3.2	Mitä saamiasi työmenetelmiä aiot ottaa käyttöösi jatkossa?	56
6.3.3	Millaisissa lasten erityisen tuen tarpeissa koet tarvitsevasi Relton tukea?	57
6.3.4	Mainitse yleisimpiä erityisten tuen tarpeen syitä lapsiryhmässäsi..	61
6.3.5	Miten relton työtä tulisi kehittää?	62
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	66
8	POHDINTA.....	68
	LÄHTEET.....	70
	LIITTEET	

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1.	Kolmiportainen tuki.	s. 16
Kuvio 2.	Yleinen tuki.	s. 17
Kuvio 3.	Tehostettu tuki.	s. 17
Kuvio 4.	Eriytynen tuki	s. 18
Kuvio 5.	Vastaajien koulutustaustat.	s. 36
Kuvio 6.	Työkokemus varhaiskasvatuksessa.	s. 37
Kuvio 7.	Yhteistyön kesto relton kanssa.	s. 38
Kuvio 8.	Koen relton työskentelyn työyksikössäni tarpeelliseksi.	s. 39
Kuvio 9.	Relton erityisosaamisen hyöty kasvattajan työn tukena.	s. 40
Kuvio 10.	Relton tuki.	s. 41
Kuvio 11.	Relton ohjauksen riittävyys.	s. 44
Kuvio 12.	Yhteistyön tuomat työmenetelmät.	s. 45
Kuvio 13.	Suosituimmat työmenetelmät, joita reltolta oli saatu.	s. 46
Kuvio 14.	Eriyistä tukea tarvitsevan lapsen nopea avun saanti relton ja kasvatushenkilöstön yhteistyöllä.	s. 50
Kuvio 15.	Aikaisemman tuen saannin riittävyys.	s. 51
Kuvio 16.	Reltojen tarve Seinäjoella.	s. 53
Kuvio 17.	Eri työskentelytapojen suosio vastaajien mielestä.	s. 55
Kuvio 18.	Jatkossa käyttöön otettavat työmenetelmät.	s. 57

Kuvio 19.	Relton tuen tarve.	s. 58
Kuvio 20.	Relton rooli pääteemojen mukaan.	s. 59
Kuvio 21.	Yleisimmät erityisen tuen tarpeet.	s. 61
Kuvio 22.	Kehitettävää relton työssä.	s. 63

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Tutkimuslupa**LIITE 2.** Saatekirje**LIITE 3.** Kyselylomake

1 JOHDANTO

Seinäjoki on Etelä-Pohjanmaan maakunnan keskus ja yksi Suomen voimakkaimmin kasvavista kaupunkikeskuksista. Seinäjoella on 60 500 asukasta. Nopean kasvun myötä varhaiskasvatus on jatkuvan kehittämisen alla. Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksessa työskentelee erityisopettajia, konsultoivia erityisopettajia ja resurssierityisopettajia. Seinäjoen varhaiskasvatuksesta puhuttaessa käytämme Seinäjoella käytettäviä varhaiskasvatuksen termejä. Opinnäytetyömme nimi on Varhaiskasvatuksen resurssierityisopettaja päiväkodin arjessa Seinäjoella. Tutkimme resurssierityisopettajan tarpeellisuutta Seinäjoen varhaiskasvatuksessa sekä työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä relton kanssa. Kirjallisuudessa puhutaan resurssierityislastentarhanopettajasta, joten teoriassa käytämme sitä nimekkettä. Opinnäytetyössämme käytämme jatkossa varhaiskasvatuksen resurssierityisopettajasta lyhennettä relto.

Kiinnostuksemme aiheeseen on syntynyt työskenneltyämme Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksessa. Aiheen valintaan vaikutti meistä toisen työkokemus yhteistyöstä eri nimikkeillä toimineiden erityisopettajien kanssa. Erityisvarhaiskasvatus-ta tarvitaan tänä päivänä jokaisessa päiväkodissa, sillä lähes joka lapsiryhmässä on erityistä tukea tarvitseva lapsi. Lapsen tilanne vaatii usein konsultoivan erityislastentarhanopettajan eli kelton neuvoja. Kokemuksemme mukaan keltot ovat ylityöllistettyjä, joten heitä on lähes mahdotonta saada ajoissa kiinni. Varhainen puuttuminen lapsen tilanteeseen viivästyy.

Tutkimuksemme päätutkimusongelma on miten varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee relton läsnäolon työpaikassaan. Halusimme tutkimuksella kerätä tietoa relton työskentelystä ja tarpeesta kaupunkimme varhaiskasvatuksessa ja samalla perehtyä tarkemmin varhaiserityiskasvatukseen. Tämän aiheen avulla olemme voineet syventää omaa ammattitaitoamme kyetäksemme puuttumaan varhaisessa vaiheessa lasten tarpeisiin sekä tutustumaan relton tarjoamaan tukeen.

Relto on erityislastentarhanopettajan uusin ammattinimike ja siitä on hyvin vähän aikaisempaa tutkittua tietoa, joten opinnäytetyön aihe on hyvin ajankohtainen.

Pääkaupunkiseudulla reltot ovat jalkautuneet varhaiskasvatukseen jo huomattavasti aikaisemmin. Seinäjoella reltoja on työskennellyt neljänä toimintakautena.

Tiedustelimme tutkimuksemme tarpeellisuutta Seinäjoen kaupungin yhdeltä aluejohtajalta. Häneltä saimme kannatusta työmme tarpeellisuudesta ja ajankohtaisuudesta. Toivomme tutkittujen tulosten edesauttavan Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen päättäjien ratkaisuja koskien erityisopettajien resursointia.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena yhteistyössä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Tutkimukseen osallistuivat päiväkotien kasvattajat, jotka olivat tehneet yhteistyötä relton kanssa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua kyselylomaketta. Kyselylomakkeella reltot saivat palautteen työstään kahden vuoden toimintakaudesta päiväkodissa.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jolla pyritään edistämään lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten tulee tehdä kiinteää yhteistyötä tässä yhteisessä kasvatustehtävässä, jotta saavutetaan lapsen kannalta mielekäs kokonaisuus. Tätä yhteistyötä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 11.) Kasvatuskumppanuudessa on tavoitteena löytää vanhempia aktiivisia ja osallistavia yhteistyö- ja viestintätapoja. Avoin vuoropuhelu vanhempien ja kasvattajien välillä mahdollistaa hyvän lapsituntemuksen ja luottamuksen, jonka perusteella voidaan päättää lapsen edun mukaiset yhteiset toimintalinjat. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118.)

Varhaiskasvatus koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta, jota yhteiskunta valvoo, tukee ja järjestää. Leikillä on keskeinen merkitys, mutta sen lisäksi varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhdessä toimimista. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, mikä perustuu kasvatustieteelliseen ja laaja-alaiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan. Laadukas varhaiskasvatus edellyttää ammattitaitoisen henkilöstön. Jokaisella kasvattajalla ja koko yhteisöllä on oltava vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 11.) Moniammatillisen yhteistyön takaamiseksi lapsen ja perheen tarpeiden mukaan tehdään verkostotyötä muun muassa erityislastentarhaopettajien, neuvolan, sosiaalitoimen, terapeuttien ja koulun kanssa. Lapsen vaihtaessa päiväkotia, tiedonsiirron takaamiseksi tehdään yhteistyötä toisten päiväkotien kanssa. (Järvinen ym. 2009, 95–96.)

Päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta ovat keskeisimpiä varhaiskasvatuspalveluita. Näitä palveluita järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti ja niitä tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Varhaiskasvatukseen kuuluu esiopetus, jota tarjotaan vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Esiopetus on suunnitelmallista kasvatusta ja opetusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 11.)

Varhaiskasvatusympäristön tulee olla oppimiseen innostava, monipuolinen ja muunneltavissa oleva. Mielenkiintoinen ympäristö herättää lapsissa uteliaisuutta ja kokeilunhalua kannustaen lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Varhaiskasvatusympäristö muodostuu rakennuksen tiloista, lähiympäristöstä sekä psyykkisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä, jotka liittyvät toiminnallisesti eri tilanteisiin. Erilaiset materiaalit ja välineet tuovat oman osansa ympäristön viihtyvyyteen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 17–18.)

2.1 Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö

Varhaiskasvatusta säätelee sekä valtakunnan että kunnan omat asiakirjat. Valtakunnalliset asiakirjat ovat lakeja, asetuksia, määräyksiä ja sopimuksia. Näillä taataan asiakkaiden ja työntekijöiden oikeusturva. Näiden tavoitteena on turvata laadukas varhaiskasvatustoiminta. (Järvinen ym. 2009, 88.)

Laki lasten päivähoidosta on säädetty vuonna 1973, jota on useaan kertaan täydennetty, mutta se ei enää vastaa tämän päivän palvelun tarvetta. Nykyisen lain tilalle suunnitellaan varhaiskasvatuslain päivitystä ja järjestelmän uudistusta. (Järvinen ym. 2009, 90–91.)

Laki lasten päivähoidosta. Laki lasten päivähoidosta määrittelee lapsen hoidon järjestämisen, joko päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Laissa määritellään päivähoidon tavoitteet, joita on päivähoidossa olevien lasten kotien tukeminen kasvatustehtävässä ja lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistäminen. Esiopetusta säätelee perusopetuslaki. (L 19.1.1973/36)

Henkilöstön kelpoisuusvaatimukset. Päiväkodeissa työskentelee yleisesti lastentarhanopettajia, lähihoitajia ja tarvittaessa erityislastentarhanopettajia. Seuraavassa käymme läpi näiden nimikkeiden kelpoisuusvaatimukset.

Lastentarhanopettajan tehtäviin on lain sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksena (L 29.4.2005/272) vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipe-

dagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Lähihoitajan kelpoisuusvaatimuksena tehtäviin on soveltuva sosiaali- ja terveystieteiden alan perustutkinto tai muu vastaava tutkinto. (L 29.4.2005/272)

Erityislastentarhanopettajan tehtäviin kelpoisuusvaatimuksena on Sosiaalihuollon kelpoisuuslain 9§:n ja kelpoisuusasetuksen 2§:n mukaan lastentarhanopettajan pätevyys ja sen lisäksi suoritettu erikoistumiskoulutus. Lastentarhanopettaja voi sisällyttää erikoistumiskoulutuksen tutkintoon tai sen voi suorittaa erillisenä tutkinnon suorittamisen jälkeen. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 2007, 27.)

Päivähoitoasetuksen (L 21.8.1992/806) 6§:n mukaan päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (804/92) 4 tai 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttäneitä lasta kohden. Enintään neljää alle kolmivuotiaista lasta kohden tulee päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä säädetty ammatillinen kelpoisuus.

Kunnassa on oltava erityislastentarhanopettajan palveluja vastaten päivähoidossa esiintyviin tarpeisiin (L 19.1.1973/36). Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa (L 21.8.1992/806).

2.2 Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus

Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatus tarjoaa tavoitteellista ja turvallista perushoitoa, kasvatusta ja opetusta lasten, lapsiperheiden ja muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen organisaatio on jaettu toiminnallisesti kuuteen alueeseen. (Hyvä varhaiskasvatus Seinäjoella 2012, 4.) Yhteensä Seinäjoen kaupungin alaisuudessa on 35 päiväkotia, 23 ryhmäperhepäiväkotia ja noin 110 perhepäivähoitajaa (Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuspalvelut 2014). Yksityisiä päiväko-

teja on viisi, sekä yksityisiä perhepäivähoitajia on kolme (Seinäjoen kaupungin yksityiset päiväkodit 2014).

Seinäjoen varhaiserityiskasvatuspalveluihin kuuluu kolme eri päiväkodeissa toimivaa integroitua 12 lapsen pienryhmää, joissa jokaisessa toimii päiväkodin oma erityisopettaja. Kaupungin palveluksessa on myös viisi varhaiskasvatuksen konsultoivaa erityisopettajaa, joilla jokaisella on oma alueensa hoidettavana. Resursierityisopettajia on varhaiskasvatuksessa tulevalla kaudella neljä. Relton vastuualueeseen kuuluu yksi tai kaksi päiväkotia. (Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuspalvelut 2014.)

Seinäjoen kaupungilla on oma varhaiskasvatussuunnitelma Meirän vasu, joka on kasvatushenkilöstön tärkeä työväline. Varhaiskasvatussuunnitelman avulla kehitetään kaupungin varhaiskasvatusta ja parannetaan sen laatua. Vasun tavoitteena on toteuttaa varhaiskasvatusta yhdenvertaisesti kaikissa päiväkodeissa asettamalla lähtökohdaksi lapsen ja perheen edun. (Meirän vasu 2012, 3.)

Jokainen päiväkotia laatii Meirän vasun pohjalta oman varhaiskasvatussuunnitelman. Siinä on kuvattuna päiväkodin arjessa toteutuvat varhaiskasvatus, hoito ja opetus. Suunnitelmassa esitellään päiväkodin arvot, toimintaympäristö, erityispiirteet ja painotukset. Päiväkodin sisällä jokainen ryhmä laatii kauden alussa oman ryhmävarhaiskasvatussuunnitelman oman ryhmän lasten tarpeiden mukaan, mitä päivitetään ja arvioidaan säännöllisesti. Yhteistyössä vanhempien kanssa laaditaan lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Tavoitteena on huomioida jokainen lapsi yksilöllisesti ja ottaa huomioon toiveet varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. (Meirän vasu 2012, 3.)

2.3 Varhainen puuttuminen

Varhaisella puuttumisella pyritään ennaltaehkäisemään ongelmien syntyä tai korjaamaan jo olemassa olevaa toimintaa. Päivähoidossa tulee puuttua varhaisen erityistuen tarpeeseen. Sitä voidaan toteuttaa kolmella eri tasolla, jotka eroavat ajankohdan ja päämäärän mukaan.

1. Primaariprevention tavoitteena on vähentää ja ehkäistä ongelmien ilmenemistä.
2. Sekundaarisessa preventiossa yritetään vähentää jo ilmenneiden ongelmien vaikutusta.
3. Tertiaarisessa preventiossa tavoitteena on kuntouttavilla toimenpiteillä minimoida häiriöiden aiheuttama toimintakyvyttömyys.
(Huhtanen 2004, 43–48.)

Huhtasen (2004) mukaan päivähoidossa on arviolta kuusi prosenttia lapsia, joilla on jokin asiantuntijalausunto. Se tulee olla, jotta lapselle voi laatia kuntoutussuunnitelman. Päivähoidossa arvellaan olevan lisäksi noin 35 % lapsia, joilla ei ole asiantuntijalausuntoa, mutta erityisen tuen tarvetta ilmenee. Näiden lasten ongelmiin tulisi puuttua mahdollisimman varhain ensioireiden ilmaannuttua. Päivähoidon henkilökunnan tehtäviin kuuluu tällaisen signaalin näkeminen. Se on usein lapsen kehitykseen, käyttäytymiseen ja olemukseen liittyvä asia. (Huhtanen 2004, 43–48.)

Jos lapsesta herää huoli, lapseen kohdistuvat havainnot ovat silloin keskeisessä roolissa huolen arvioinnissa. Eri ammattilaisten arviointivälineeksi on kehitetty huoliseula, jota voi käyttää omien huolitunteiden jäsentämiseen. Se on laadittu lapsen varhaisen tuen tunnistamiseen. Sen tarkoituksena on helpottaa lapsen ongelmien havaitsemista ja niihin puuttumista. Huolen kasvaessa on tärkeää varmistaa huolen aiheellisuus keskustelemalla asiasta kollegoiden, lapsen vanhempien ja alan ammattilaisten kanssa. Huolen puheeksi ottaminen ei ole aina helppoa, mutta sitäkin tärkeämpää. (Huhtanen 2004, 43–48.)

3 ERITYISVARHAISKASVATUS

Viittalan (2006) mukaan erityispäivähoito on osa yleistä päivähoitojärjestelmää. Sen perustana on yleinen päivähoitotoiminta tavoitteineen, sisältöineen ja menetelmineen. Lapsen tarpeiden mukaan siihen on liitetty sosiaalis-pedagoginen kuntoutus, lääketieteellinen apu sekä erilaiset harjaannuttamis- ja rikastuttamisohjelmat.

Erityisvarhaiskasvatus liittyy tänä päivänä yhä useammin tavallisen lapsiryhmän toimintaan. On vaikea erotella tavallinen ja erityinen varhaiskasvatus, koska tukitoimet suunnataan lapselle tavalliseen ryhmään. Menetelmiä saatetaan käyttää kaikkien lasten kanssa. Tavallisten ryhmien lisäksi erityistä tukea tarjotaan erityisryhmissä ja integroiduissa lapsiryhmissä. (Heinämäki L. 2004, 48–49, 60.) Integroidussa erityisryhmässä on samaan vamma ryhmään kuuluvia lapsia sekä normaaleja lapsia. Erityisryhmässä on erityislastentarhanopettaja asetuksen mukaisen muun henkilöstön kanssa. Erityisryhmässä on vain kahdeksan vammaista lasta erityislastentarhanopettajan ja muun henkilöstön ohjauksessa. (Viittala 2006, 16.)

Erityisvarhaiskasvatuksen tarve on vanhempien ja kasvatushenkilökunnan yhteisesti muodostama näkemys. Tarvittaessa arvioinnin tueksi otetaan asiantuntijan lausunto. Varhaiskasvatuksen tukitoimet aloitetaan heti kun tuentarve on havaittu ja asiasta keskusteltu vanhempien kanssa. Lasta tuetaan yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä ja lapsi saa toimia oman tutun ryhmänsä mukana. (Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2006, 35–36.)

Ryhmässä varmistetaan arjen kuntouttavat elementit lapsen tukemiseksi. Silloin on tärkeää tarkastaa ryhmän struktuurit eli selkeytetään lapselle päivän aikataulu, tilat ja ihmiset, jotta lapsen on helpompi ennakoida tulevaa. Muita kuntouttavia elementtejä ovat vuorovaikutustaidot, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmän toiminta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 35–36.) Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapset yksilöinä ja sitä kautta tuetaan heidän yksilöllisiä tarpeita. Erityispäivähoidon tehtäviä on ennaltaehkäistä, havaita ja puuttua, järjestää tukea, palvelujen kehittäminen ja moniammatillinen yhteistyö. (Heinämäki 2004, 49–56.)

3.1 Erityistä tukea tarvitseva lapsi

Arvioitaessa lapsen erityisen tuen tarvetta, varhaiskasvattaja vertaa oman näkemysensä mukaan sitä mikä on lapsen kehityksessä ja käyttäytymisessä normaalia ja mikä tuettavaa (Heinämäki 2004, 22). Erityisen tuen tarve ilmenee lapsilla, joilla on kehityksen, kasvun tai oppimisen edellytykset heikentyneet sairauden, vamman tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat lapset, jotka tarvitsevat tukea psyykkiselle ja sosiaaliselle kasvuun. (Viittala 2006, 18.) Kehitysviivästymää voi olla sosio-emotionaalisessa kehityksessä, havainto- toiminnoissa, kielen, motoriikan ja tarkkaavuuden osa-alueella. Vaikeudet voivat olla fyysisiä, psykososiaalisia tai neurologisia. Vajetta voi ilmetä myös useammalla osa-alueella yhtä aikaa. (Koivunen 2009, 101.)

Yli puolet oppimisen vaikeuksista on selitettävissä oppimisvaikeuksilla. Oppimisvaikeudet eivät johdu harjaantumattomuudesta, vaan aivojen toimintahäiriöiden aiheuttavista kognitiivisista vaikeuksista tai rakenteellisesta poikkeavuudesta. Aivojen poikkeavuuden syinä voi olla perintötekijät tai aivoihin kohdistuneen altituksen, vamman tai sairauden vaikutukset. (Numminen & Sokka 2009, 17.) Ne jaetaan laaja-alaisiin ja erityisiin oppimisvaikeuksiin (Järvinen ym. 2009, 75).

Kun on kyse laaja-alaisista oppimisvaikeuksista, vaikutukset näkyvät useammalla kehityksen osa-alueella. Vaikeudet ovat usein nähtävissä jo vauvana. Oppimisvaikeudet hidastavat lapsen oppimista, joten sen eteen on tehtävä enemmän töitä. Oppimisvaikeuksilla voi olla myös vaikutusta tunne-elämän vaikeuksien syntymiseen. Erityiset oppimisvaikeudet ilmenevät lukihäiriönä, matematiikan oppimisen vaikeutena, motorisina vaikeuksina, tarkkaavaisuus- tai ylivilkkaus häiriönä, kielellisinä oppimisvaikeuksina tai hahmottamisvaikeuksina. (Järvinen ym. 2009, 75.)

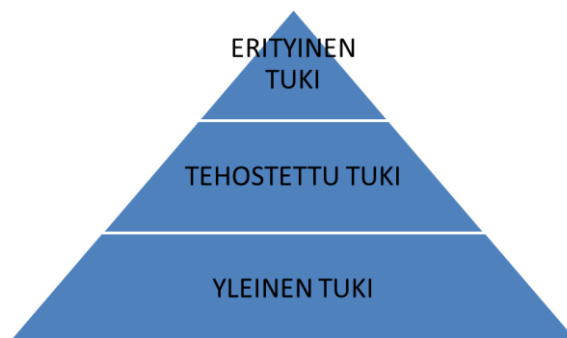
3.2 Toimintasuunnitelma

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää lapsen tuen tarpeen määrittelyn ja tuen toteuttamisen suunnitelman. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa tämä tarkoittaa kuntoutussuunnitelmaa. (Varhais-

kasvatussuunnitelman perusteet 2005, 36.) Kuntoutus- tai toimintasuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien, päivähoidon henkilökunnan ja eri ammattialojen edustajien kanssa. Lapsen vanhempien tuki ja mukanaolo on tärkeä osa suunnitelman toimivuutta. Vanhemmat ovat lapsen ja perheen asiantuntijoita, joten heidän läsnäolonsa mukana päätöksissä ja työskentelyn eri vaiheissa on olennaista. (Määttä & Rantala 2010, 161–162.) Toimintasuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää määritellä lapsen yksilöllisen tuen tarpeet sekä myös mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet. Toimintasuunnitelma sisältää vanhempien kuvauksen lapsesta kotona, kuvauksen päivähoidossa sekä lasta kuntouttavien tahojen huomioid. Toimintasuunnitelmassa luodaan siis kokonaiskuvaa lapsesta ja hänen senhetkisestä kehityksestään. Suunnitelmaan laaditaan tavoitteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi sekä lopuksi kuvataan suunnitelman toteutuminen. Suunnitelman toteutuminen tarkistetaan ja kirjataan samalla kokoonpanolla kuin suunnitelma tehtiinkin viimeistään puolen vuoden kuluttua suunnitelman laatimisesta. (Seinäjoen kaupungin erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevan lapsen toimintasuunnitelma 2014.)

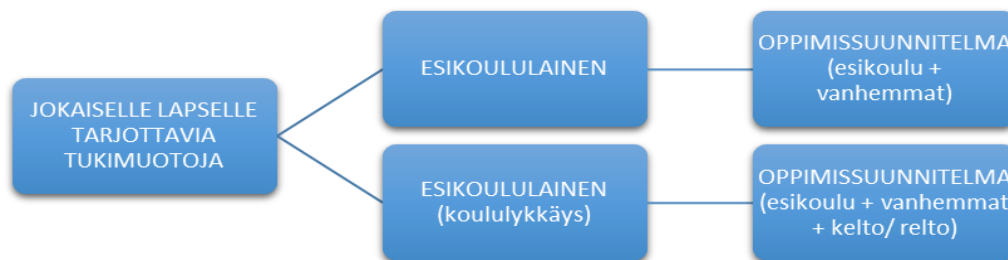
3.3 Kolmiportainen tuki

Kaikille esikoululaisille tehdään esiopetuksen oppimissuunnitelma yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Tärkeä osa lapsen kasvatusta, opetusta ja ohjausta on lapsen tukeminen, joka on jaettu kolmiportaiseksi yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. (Seinäjoen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 9.) Kuviossa 1 kuvataan kolmiportaisen tuen vaiheita.

Kuvio 1. Kolmiportainen tuki. (Varhaiserityiskasvatukset linjaukset 2012–2016, 5.)

Seuraavassa käydään kolmiportainen tuki vaiheittain läpi. Kuviossa 2 on kuvattu ensimmäinen tuen vaihe yleinen tuki.

Kuvio 2. Yleinen tuki. (Opetushallitus 2010.)

Yleinen tuki. Yleinen tuki koskee kaikkia ryhmän lapsia. On esiopettajan vastuulla huomioida lapsiryhmän erilaiset lasten lähtökohdat ja tarpeet. Yleisessä tuessa voidaan käyttää erilaisia oppimismenetelmiä, oppimisympäristön huomioiminen, henkilökohtaisen oppimisen huomioiminen, toimintaohjeiden selkiyttäminen, oppimisen apuvälineet, oppilashuollon tuki, opetuksen eriyttäminen, opettajien yhteistyö ja opetusryhmien joustava muuntelu sekä pienryhmätyöskentely. Esiopetuksen apuna voidaan käyttää erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta. (Seinäjoen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 18.) Mikäli yleinen tuki ei riitä siirrytään tehostettuun tukeen (ks. kuvio 3).

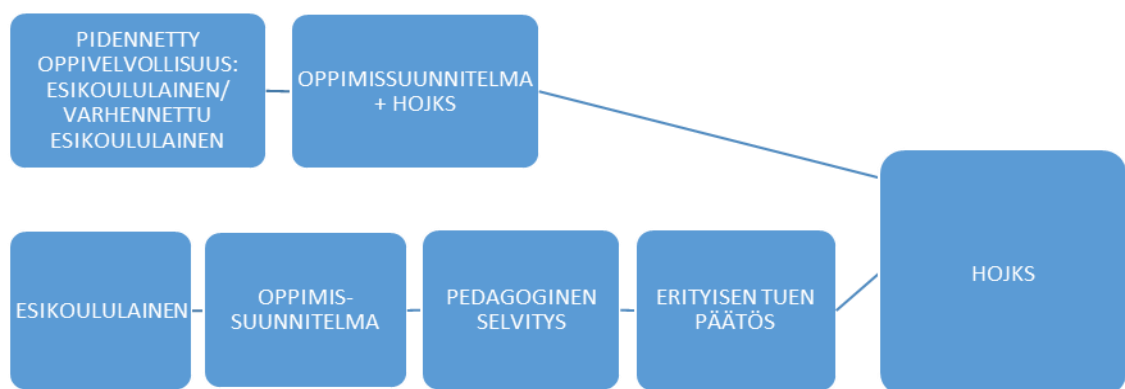

Kuvio 3. Tehostettu tuki. (Opetushallitus 2010.)

Tehostettu tuki. Tehostetun tuen päätös tehdään lapselle, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki on lapsen oppimisen ja kasvun jatkuvampaa, vahvempaa ja yksilöllisempää tukemista (Opetushallitus 2010). Päätöksen saamiseksi varhaiskasvatushenkilökunta tekee lapsesta pedagogisen arvion keskustellen lapsen tilanteesta vanhempien sekä mahdollisten yhteistyötahojen kanssa. (Seinäjoen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 20–23.)

Pedagogista arviota tehdessä tarkastellaan lapsen aikaisemman tuen vaikutuksia. Pedagoginen arvio sisältää lapsen suunnitelman jatkossa käytettävistä tukimuodoista. Siitä tulee ilmetä tavoitteet, pedagogiset menetelmät ja järjestelyt. Tehostetun tuen suunnitelmaa tulee arvioida esiopetusvuoden aikana. Tarvittaessa lapsi ohjataan tutkimuksiin tai hyödynnetään jo tehtyjä tutkimuksia ja niiden palautteita. (Opetushallitus 2010.)

Tehostetussa tuessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee lastentarhanopettajaa työtehtävissä. Tehostettu tuki suunnitellaan lapselle yksilöllisesti. (Seinäjoen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 20–23.) Tehostettu tuki järjestetään lapselle oman esiopetusryhmän mukana. Tehostettu tuki saattaa olla riittävä tukimuoto lapselle, hänen on mahdollista myös palata yleisen tuen piiriin. (Komi 2011, 26.) Lapsen tarvitessa enemmän tukea, viimeisenä tukimuotona on erityinen tuki (ks. kuvio 4).

Kuvio 4. Erityinen tuki. (Opetushallitus 2010.)

Erityinen tuki. Mikäli tehostettu tuki ei riitä tehdään lapsesta pedagoginen selvitys erityisen tuen saamiseksi. Selvityksessä arvioidaan lapsen oppimisen etenemistä sekä hyödynnetään aikaisemmin tehtyä pedagogista arviota ja esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä vanhempien luvalla aikaisempia asiakirjoja. Lapselle tehdään myös henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) opetuksen tueksi. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki on vahvasti lapsen yksilölliset tarpeet huomioiva ja sisältää erityisopetusta sekä muita esiopetuksen tukimuotoja. (Seinäjoen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 20–23.) Lääkärin tai psykologin arviolla voidaan siirtyä suoraan erityisen tuen piiriin. Näin toimitaan, kun lapsella on pysyvä vamma tai sairaus. Heillä on yleensä myös pidennetty oppivelvollisuus. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa esiopetus aloitetaan jo viisivuotiaana eli esiopetusta saadaan kaksi vuotta. (Komi 2011, 26.)

3.4 Kielenkehityksen vaikeudet

Seuraavassa avataan kielenkehityksen ja sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia. Varhaiskasvatuksessa on käytössä erilaisia työmenetelmiä tukemaan erityisen tuen tarpeita. Yllä mainittuihin vaikeuksiin voidaan käyttää apuna KILLÄ, Halinallea, kuvaohjausta sekä Tunnemuksu ja Mututoukka-ohjelmaa.

Kielenkehityksellä on suuri merkitys ihmisen kasvulle ja kognitiiviselle kehitykselle. Kognitiiviset taidot ovat lapsen kykyä käsitellä opittua tietoa. Lapsen kasvaessa kielen merkitys tukee ajattelutoimintojen kehittymistä ja kommunikaatiota. Lapsella kehittyy myös ongelman ratkaisutaidot, looginen ajattelu ja kuvittelu. Oppimisvalmiuksien perustana on hyvä kielen hallinta. (Järvinen ym. 2009, 50–51.)

Kielen kehityksen poikkeavuuden ja häiriöiden tunnistaminen on haasteellista. Lapsella saattaa olla hyvin erilaiset valmiudet kielenkehityksen eri alueilla. Olen-naista on tunnistaa lapsen vaikeudet ja ohjata hänet tarvittaessa tarkempiin tutkimuksiin ja kohdistaa tukitoimet ongelmien kannalta olennaisiin asioihin. Tunnistettaessa puheen ja kielen kehityksen häiriöitä, on tutkittava tarkemmin liittyvätkö vaikeudet kielen tuottamiseen vai ymmärtämiseen tai kenties molempiin. Kielelli-

set häiriöt voidaan erotella neljään eri tasoon: fonologiseen eli puheen ääntämiseen, syntaktiseen ja morfologiseen eli lauserakenteiden ja sanojen taivuttamisen poikkeavuuteen, semanttiseen eli sanavaraston ja sanojen merkityksen hallinnan vaikeuksiin ja pragmanttiseen eli kielen käytön vaikeuksiin kommunikoinnissa. (Pihlaja & Viitala 2005, 197–198.)

Puheen ja kielen kehityksen häiriöstä on kyse silloin, jos normaali kielen oppiminen on ollut vaikeaa varhaisvaiheista asti, eikä ole johtunut älyllisistä tai ympäristötekijöistä. Kielenkehityksen erityisvaikeus on SLI, Specific Language Impairment, ennen sitä kutsuttiin dysfasiaksi (Siiskonen ym. 2014, 73). Kielenkehityksen erityisvaikeudessa puheen tuottaminen ja ymmärtäminen on vaikeaa tai vain toisen. Siihen liittyy usein myös kömpelyyttä, hahmottamisongelmia ja keskittymisvaikeuksia. (Järvinen ym. 2009, 76.)

Päiväkodissa kielihäiriöisen lapsen tukemisessa tulee tarjota lapselle suunniteltuja kielellisiä virikkeitä yksilöllisten tarpeiden mukaan. Oppimisympäristö tulee suunnitella kaikkien lasten kokonaisvaltaista kehitystä tukevaksi. Kasvattajien tulee kiinnittää huomiota omaan kielelliseen ilmaisuunsa. Tarvittaessa otetaan käyttöön puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja. (Qvarnström, Ikonen, Ketonen, Lautamo, Aro, Jordan-Kilkki, Kokko, Nieminen, Salo, Jalkanen & Siiskonen 2014, 174–175.) Kielenkehitystä voidaan tukea päivittäin kotona ja päiväkodissa. Yleisiä menetelmiä ovat esimerkiksi leikki, pelit, sadut, liikunta, laulut ja musiikki. Jokapäiväiseen toimintaan päiväkodissa olisi hyvä sisältyä riittävää, loruilua ja rytmittelyä erilaisina sanaleikkeinä. (Alijoki 2011, 79–80.)

KILI. KILI on kieli ja liikunta ryhmäkuntoutusohjelma kielihäiriöisille lapsille. KILI-ohjelma sisältää valmiin rungon sekä liikunnalliset ja kielelliset harjoitevaihtoehdot ryhmähetkien ohjaamiseen. KILI toteutetaan 3-5 lapsen pienryhmässä kahden aikuisen ohjaamana. KILI ohjelma toteutetaan kuvien ja toiminnan avulla samaa struktuuria noudattaen. Strukturiin kuuluu neljä osiota: aloitus, liikuntaosio, kielellinen osio ja lopetus. (Isokoski, Lindholm, Lindholm & Vepsäläinen 2004, 8-9.)

Ryhmä aloitetaan käymällä hetken toiminnat läpi asettamalla toimintaa kuvaavat kuvat seinälle. Jokaisen tehtävän suorittamisen jälkeen jokainen lapsi saa vuorolleen kääntää kuvan nurinpäin. Lopuksi lasten kanssa muistellaan tehtyjä tehtäviä kääntämällä ne takaisin oikeinpäin vuorotellen. KILI-tuokion päätteeksi jokainen lapsi saa kertoa tai näyttää kuvista mikä oli mukavin toiminta. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti esimerkiksi viikoittain. Ryhmäkerta voi kestää 60–90 minuuttia, riippuen lapsiryhmän rakenteesta. Lapsiryhmän rakenne vaikuttaa myös tehtävien määrään. (Isokoski ym. 2004, 9.)

Kuvien ja kuvasarjojen avulla tuetaan ja kehitetään lapsen puhumaan oppimista ja itsensä ilmaisemista. Kuvat auttavat lasta jäsentämään toimintaansa, suunnittelemaan sitä etukäteen ja seuraamaan sen toteutumista. Puhemotoriikan harjoitteluun ohjelma sisältää artikulaatioharjoituksia. Puheenymmärtämisen kehittämiseksi harjoitellaan kuuntelemista sekä muistelemalla yksityiskohtia. (Isokoski ym. 2004, 7-8.)

KILISSÄ liikunnan avulla tuetaan kognitiivisten toimintojen kehitystä. Samalla minäkuva ja itsetunto vahvistuvat sekä sosiaalisuus kehittyy. KILI-harjoituksissa keskitytään motoriikan osalta lapsen kehontietoisuuteen, liikehallintaan sekä karkea- havaintomotoriikan kehittymiseen. Vuorovaikutustaidot kehittyvät ryhmän yhteistoiminnan kautta, jota on helpompi harjoitella pienessä ryhmässä. (Isokoski ym. 2004, 7-8.)

Halinalle. Halinalle-kerho on puheen ja kielen kehityksen harjaannuttamisohjelma 3-vuotiaille. Se on tarkoitettu käytettäväksi 2-4 lapsen pienryhmätuokiossa puheen ja kielen kehityksen tukemiseen ja kehittämiseen. Halinalle-ohjelma sopii niille lapsille, jotka tarvitsevat pientä kielellistä harjoitusta, odottavat pääsyä puheterapeutin tutkimuksiin tai käyvät jo puheterapiassa. (Kantola, Nevala, Perenius & Savia 2007, 2.)

Halinalle-ohjelma koostuu kymmenen kerran noin 15 minuutin tuokiosta, jotka olisi hyvä pitää kerran viikossa kymmenen viikon ajan. Materiaalissa on valmiiksi suunniteltuja tehtäviä, mitä on helppo toteuttaa. Halutessaan opettaja voi käyttää muitakin samantyyllisiä tehtäviä. Ohjelmaa ei tarvitse toteuttaa sellaisenaan, vaan

siitä voi poimia yksittäisiä tehtäviä ja toteuttaa niitä esimerkiksi yhden lapsen kanssa. Lapsen tarpeet huomioiden ohjelman voi käydä läpi valitsemalla pelkistään kuuntelu- tai juttutehtävät. (Kantola ym. 2007, 2.)

Tuokio sisältää neljä eri vaihetta. Tuokio alkaa aloituksella, Nallen jumppahetkellä. Tämän tavoitteena on saada lapset kokemaan itsensä osaksi ryhmää ja saada heidät innostumaan yhteiseen tuokioon. Seuraavaksi tulee tarkan kuuntelun harjoitus eli Nallen kuunteluhetki, jossa lapsi keskittyy kuuntelemaan. Kolmannessa vaiheessa eli puheen tuoton harjoituksessa, Nallen juttuhetkellä, kannustetaan lasta tuottamaan puhetta omien taitojen mukaan. Viimeiseksi tulee lopetus, Nallen loruhetki, jossa luodaan iloinen, yhteinen hetki tuomaan onnistumisen kokemuksia. (Kantola ym. 2007, 2.)

Halinalle-kerhon tunnuksena on Nalle, mikä voi olla mikä tahansa pehmonalle. Tuokion apuna käytetään kuvia, joita tarkastellaan yhdessä lasten kanssa. Aluksi katsotaan yhdessä mitä tuokiolla tapahtuu. Aina tehdyn toiminnan jälkeen käännetään toimintaa kuvaava kuva pois ja katsotaan seuraavaa kuvaa. (Kantola ym. 2007, 2-3.)

Puheen tuoton harjoitustehtävät ovat kahta eri vaikeustasoa. Vaikeustaso valitaan lasten tarpeiden mukaan. Taso A:n tehtävät soveltuvat lapsille, joilla on vain muutamia sanoja käytössä ja taso B:n tehtävät sopivat lapsille, jotka pystyvät ilmaistamaan itseään paremmin, mutta puhe on vielä epäselvää tai lauseet lyhyitä. Myös tukiviittomia on hyvä käyttää tuokiolla, mikäli opettaja hallitsee ne. Opettajan on huolehdittava siitä, että ilmapiiri on myönteinen ja kannustava. (Kantola ym. 2007, 3.)

Jokaisen tuokion jälkeen opettaja arvioi lapsen suoriutumista täyttämällä arviointikaavakkeen, mikä on liitteenä Halinalle-kerhon materiaalissa. Kerho-ohjelman suoritettuaan opettajalla on hyvät havainnot lapsen puheen ja kielen kehityksen edistymisestä. Tärkeää kerhon vetämisessä on, että sama opettaja vetää Halinalle-ohjelman jokaisen kerran. Viimeisellä kerralla Halinalle-kerhossa voidaan järjestää pienet juhlat tai antaa lapselle pieni muisto kerhoon osallistumisesta. (Kantola ym. 2007, 3.)

Kuvaohjaus. Kun lapsella on kielellinen erityisvaikeus, pyrkii hän korvaamaan puheen puutteellista hahmottamista tai ymmärtämistä näkemiseen perustuvalla tiedolla. Lapsen mielessä pysyy paremmin samaan aikaan nähty ja kuultu tieto. Siksi graafiset merkit ja kuvat ovat hyvä apukeino kielihäiriöiselle, koska ne auttavat lasta ilmaisemaan itseään ja ymmärtämään toisia. Myös maahanmuuttajalasten kanssa kielen opettelemisen apuna voidaan käyttää kuvia. Kuvan sijaan voidaan käyttää myös esineitä, jos lapsen on vaikea ymmärtää kuvaa. (Ketonen, Lau-nonen, Ikonen, Salmi, Palmroth, Röman & Mattinen 2014, 204, 206–207.)

Kuvien avulla voidaan lapselle jäsentää toimintoja, keskustella, leikkiä ja pelata. Lapsi voi kuvien avulla itse aloittaa kommunikoinnin, näyttää mitä haluaa ja vastata kysymyksiin. Ympäristön asioita, esineitä ja toimintoja voidaan kuvittaa ympäristöviesteiksi. Niiden avulla jäsennetään toimintoja, paikkaa, aikaa ja esineiden käyttötarkoituksia. Tilanteiden jäsentäminen luo lapselle turvallisuuden tunnetta, rauhoittaa tilannetta ja kehittää lapsen omantoiminnanohjausta. (Ketonen ym. 2014, 205–207.)

Kuvitetut ympäristöviestit ovat erityisen tärkeitä puheen ymmärtämisen vaikeudesta kärsiville. Päiväkodeissa käytetään usein kuvitettua päiväjärjestystä, josta lapsi voi seurata päivän ohjelmaa. Tehty toiminto käännetään nurin päin, että lapsi oppii toiminnan järjestyksen ajan kulun. Lapsen oppiessa käyttämään päiväjärjestystä ei kuvia enää tarvitse kääntää vaan kuvien katselu riittää. (Ketonen ym. 2014, 206–207.)

3.5 Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet

Lapsen sosiaalinen kehitys alkaa jo heti syntymästä varhaisesta vuorovaikutuksesta vanhempiinsa ja kestää läpi elämän. Perusluottamuksen syntymisen myötä saadaan perusta sosiaaliselle kehittymiselle. Lapsella tulee olla ainakin yksi turvallinen kiintymyssuhde, jotta hänelle voidaan turvata tasapainoinen sosiaalinen kehitys. (Järvinen ym. 2009, 54.)

Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet näkyvät lapsen tunne-elämän ilmaisussa sekä sosiaalisessa toiminnassa ja vuorovaikutustilanteissa. Vaikeudet voivat esiintyä

lapsella arkuutena, ujoutena ja vetäytymisenä tai sitten hillittömyytenä, häiritsevyytenä ja hyökkäävyytenä. Lapsen käytös voi olla ylivilkasta ja keskittyminen on vaikeaa. Lapsella voi olla hankaluutta irrottautua vanhemmistaan esimerkiksi mentäessä päiväkotiin. Näillä lapsilla ilmenee usein myös itsetunto-ongelmia. Epäiltäessä lapsella sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia on syytä tarkastella lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti, sillä ne voivat olla seurausta muusta kehitysongelmasta. (Pihlaja & Viitala 2005, 218–219.)

Tunne-elämän vaikeudet näkyvät lapsen leikkitaidoissa. Hänen on vaikea solmia kontakteja ja vuorovaikutustilanteet ovat vaikeita aikuisten ja oman ikäisten lasten kanssa. Omien tunteiden kontrollointi on lapselle vaikeaa ja hän saattaa vaikuttaa tunteettomalta. Arjessa lapsen vaikeudet näkyvät esimerkiksi riehumisena, vetäytymisenä tai levottomuutena siirtymätilanteissa. Lapsi tarvitsee jatkuvaa aikuisen tukea ylläpitääkseen tarkkaavaisuutensa ja jaksakseen keskittyä toimintaan. (Pihlaja & Viitala 2005, 220–221.)

Kasvattajan on tärkeää luoda positiivinen yhteys lapseen, jolla on sosiaalis-emotionaalisia häiriöitä. Sillä on paljon suurempi merkitys lapsen elämään, kuin esimerkiksi uusilla hienoilla materiaaleilla. (Rogers 2004, 18.) Kasvattajan tehtävänä on tukea päivittäin lapsen itsetuntoa ja auttaa saamaan positiivisia kokemuksia toisten lasten ja aikuisten kanssa. Lähtökohtana lapsen kanssa työskentelylle on hänen yksilöllisyyden ymmärtäminen ja erilaisuuden sietäminen. Rajojen ja käyttäytymissääntöjen opettaminen johdonmukaisesti on myös tärkeää. Tavoitteena on vuorovaikutustilanteiden kautta oppia tunnekieltä teon- ja toimintakielen lisäksi. Tärkeää on saada lapsi tunnistamaan ja nimeämään omat tunteensa sekä ymmärtämään mistä tunnepuuska alkoi. (Pihlaja & Viitala 2005, 225–227.)

Tunnekuksu ja Mututoukka. Tunnekuksu ja Mututoukka on tunnetaito-ohjelma, joka on suunniteltu 5-9-vuotiaille lapsille apukeinoksi tunteiden käsittelyyn, ilmaisemiseen, hyväksymiseen ja nimeämiseen. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 197.) Tunnetaito-ohjelman yhtenä tavoitteena on kehittää lasten empatiakykyä, jolloin lapset oppivat selvittämään ja ehkäisemään esimerkiksi kiusaamistilanteita. Kaiken oppimisen perusta on ehjä tunnekuksu. (Peltonen, Kullberg-Piilola & Kullberg-Turtiainen 2002, 6.)

Tunnemuksu ja Mututoukka käsittää 12 tuokiota. Tuokioiden teemoja ovat turvallisuus, tunteet, tunteiden tunnistaminen, tunteen ja teon erot, tunteiden näyttäminen, sosiaaliset tunteet, itsetunto, pelko ja rohkeus, kiusaaminen, auttaminen, hyvä olo – paha olo ja empatia. (Peltonen ym. 2002, 3.) Tunnetaito-ohjelmaa voidaan käyttää missä tahansa aikuisen ohjaamassa lapsiryhmässä. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 197.)

Jokaiseen teemaan kuuluu aiheeseen liittyvä kuva, joka johdattaa keskusteluun ja lapsi voi eläytyä kyseessä olevaan tunteeseen. Kuvan avulla käydään läpi tuokion teemaa ja kysymyksiä. Kuvissa esiintyvän Mutu-tunnetoukan avulla on helppo käsitellä tunteita ja siihen on helppo samaistua. Kuvan jälkeen valitaan neljästä eri aiheen käsittelyvaihtoehdosta yksi. Toimintavaihtoehdoissa on huomioitu lasten luontainen halu liikkua, leikkiä ja esittää. Mukana on myös kädentaitoihin liittyviä vaihtoehtoja. Toiminnan kautta lapsi sisäistää kyseisen teeman ja pääsee tutustumaan tunteeseen ja tuntemaan sen. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 198.)

Toiminnan jälkeen on lopputarinan vuoro, minkä tarkoitus on toimia rentouttavana lopetuksena sekä palauttaa mieleen tuokion teema. Tunnemuksutuokion rakenne on hyvä pitää samanlaisena joka kerralla. (Peltonen ym. 2002, 7.) Koko ohjelmassa tärkeää on muistaa, että jokainen lapsi on omien tunteidensa paras asiantuntija ja aikuinen ei saa missään vaiheessa mitätöidä lapsen tunnetta. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 198.)

Materiaaliin kuuluu lisäksi kotiin annettava kirje, joka johdattaa vanhemmat aiheeseen ja kertoo tunnemuksutuokion sisällön. Lapsille voi antaa myös kotitehtävän, joka on laadittu siten, että lapsi osaa tehdä sen itseksensä. Toiveena kuitenkin on, että vanhemmat osallistuisivat kotitehtävän tekemiseen. (Peltonen ym. 2002, 7.) Tehtäviin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia vaan kaikki vastaukset ovat oikeita. Tavoitteena on saada lapselle onnistumisen kokemuksia ja luottamusta itseensä ja tunteisiinsa, mikä on askel kohti hyvää itsetuntoa ja kykyä tulla toimeen toisten kanssa. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 199.)

4 RESURSSIERITYISLASTENTARHANOPETTAJA

Erityislastentarhanopettajat toimivat päivähoitossa erityiskasvatuksen asiantuntijoina. Erityislastentarhanopettaja eli elto on yleensä integroidussa erityisryhmässä, jossa hän huolehtii ryhmän lasten erityispedagogisesta havainnoinnista, arvioinnista sekä yksilön, pienryhmän ja koko ryhmän ohjauksen suunnittelusta ja toteutuksesta muun työtiimin kanssa. Kiertävän erityislastentarhanopettajan (kelto) alueella on useita päiväkoteja ja hän arvioi yhdessä päiväkodin henkilökunnan kanssa lasten kehitystä, tuen tarvetta ja ohjaa tarvittaessa asianmukaisesti tutkimuksiin ja kuntoutukseen. (Huhtanen 2004, 15–16.) Seinäjoen varhaiskasvatuksessa keltoa kutsutaan konsultoivaksi erityisopettajaksi (Seinäjoen kaupungin varhais erityiskasvatuspalvelut 2014).

Resurssierityislastentarhanopettaja on uusimpia erityisopettajan ammattinimikkeitä. Relto-malli on saanut alkunsa Helsingin päivähoitossa yhdessä Helsingin yliopiston erityispedagogiikan laitoksen kanssa ja sitä on kehitetty vuodesta 1996. Resurssierityislastentarhanopettaja on päiväkotiin lisäresurssiksi palkattu erityislastentarhanopettaja. Hänellä ei ole omaa lapsiryhmää, vaan hän ohjaa omia pienryhmiään, joissa on yleensä mukana erityistä tukea tarvitseva lapsi. Relto voi myös toimia lasten kanssa tavallisessa ryhmässä. Hän myös ohjaa avustajia ja pyrkii lisäämään henkilöstön tietotaitoa konsultoimalla ja järjestämällä koulutusta henkilökunnalle. Relto tekee tiivistä yhteistyötä päiväkodin henkilöstön sekä perheiden kanssa. Relton työnkuvaan kuuluu myös varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ. Relto-mallin taustalla on idea siitä, ettei erityistä tukea tarvitsevaa lasta tarvitse siirtää lähipäiväkodistaan pois, vaan erityispedagoginen tuki tulee lapsen päiväkotiin. (Huhtanen 2004, 15–16.)

Erityislastentarhanopettaja voi siis toimia yhdessä päiväkodissa, hänen alueeseen voi kuulua useampi päiväkoti tai hän voi kiertää päiväkoteja säännöllisesti. Erityislastentarhanopettajan toiminta painottuu kunnan tarpeiden mukaan. Yhteistä eri nimikkeellä työskentelevillä erityislastentarhanopettajilla on erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjaaminen kuntoutukseen ja kuntoutuksen järjestäminen päi-

vähoidossa. Usein erityislastentarhanopettajat myös toimivat konsulttoijina sekä järjestävät työnohjausta. (Huhtanen 2004, 15–16.)

4.1 Toimenkuva Seinäjoen varhaiskasvatuksessa

Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen resurssierityisopettajan toimenkuva määräytyy toimintakausittain päiväkodin lasten tuen tarpeiden sekä tuentarpeessa olevien lapsilukumäärän, että henkilökunnan ohjaustarpeiden mukaan. Relto toimii pääasiassa erityistä- ja varhaista tukea tarvitsevien lasten kanssa, tekee yhteistyötä heidän vanhempiensa sekä lapsiryhmän kasvatushenkilöstön kanssa. Relto voi osallistua kasvatus- ja varhaiskasvatuskeskusteluun myös ennaltaehkäisevästä syystä. (Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksen työryhmä 2014.)

Relto selvittää lapsen tuen tarvetta yhdessä vanhempien ja kasvatushenkilökunnan kanssa. Hän ohjaa tarvittaessa jatkotutkimuksiin. Relto vastaa erityistä tukea tarvitsevan lapsen toimintasuunnitelman tekemisestä sekä kolmiportaisen tuen arvioimisesta ja suunnitelmien tekemisestä esikoululaiselle. Samalla hän ohjaa henkilökuntaa mm. muistioiden kirjaamisessa ja palaverikäytänteissä. (Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksen työryhmä 2014.)

Relto osallistuu lapsen tai lapsiryhmän ohjauksen arviointiin ja suunnitteluun henkilöstön kanssa. Henkilökunnalle relto ohjaa ja mallintaa erilaisia arviointimenetelmiä sekä opetus- ja harjaannuttamisohjelmia. Lisäksi hän osallistuu ryhmän toiminnan ohjaukseen samanaikais- tai rinnakkaisopetuksella. Relto voi ohjata lasten pienryhmiä ja tarvittaessa antaa yksilöohjausta. (Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksen työryhmä 2014.)

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvien lasten erityisopetuksen järjestäminen on relton tehtävä. Relto ylläpitää päiväkodin kasvattajien kanssa yhteistyötä eri asiantuntijatahojen ja yhteistyökumppanien kanssa erityistä tukea tarvitsevien lasten asioissa. Yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi neuvola, eri terapeutit ja kuntoutusohjaajat, psykologit, perheneuvola, lastensuojelu, erikoissairaanhoido, koulut/ opettajat. (Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksen työryhmä 2014.)

Toimenkuvaan kuuluu kehittää päiväkodin pedagogista toimintaa ja olla erityispedagogiikan asiantuntijana. Relto jakaa pedagogista tietämystään henkilökunnalle sekä tuo lapsiryhmän käyttöön konkreettisia työvälineitä, opetusohjelmia, arviointimenetelmiä mallintaen ja ohjaten henkilökuntaa. Hänen tehtävänsä on vahvistaa henkilökunnan taitoa varhaiseen puuttumiseen ja siten vaikuttaa ennaltaehkäisevään työhön. (Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksen työryhmä 2014.)

Pedagogisella osaamisellaan relto tukee päiväkodin kasvattajien psyykkistä jaksamista omassa työssään. Yhteistyössä yksikön esimiehen kanssa relto arvioi ja toteuttaa henkilökunnan koulutustarpeita. Relto pitää itsensä ajantasalla varhaiskasvatukseen ja erityisvarhaiskasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta ja kehittämisestä. Hän myös osallistuu oman alansa täydennyskoulutuksiin ja tuo oppimansa tiedon omaan työyhteisöön. (Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksen työryhmä 2014.)

4.2 Työmuodot

Seuraavassa avataan Seinäjoen reltojen käyttämiä työmuotoja, joita ovat rinnakkaisopetus, samanaikaisopetus, yksilöohjaus ja pienryhmäohjaus.

Rinnakkaisopetus. Rinnakkaisopetus on työmuoto, jossa työskentelytilassa toimii yhtä aikaa kaksi ryhmää ja kaksi opettajaa. Molemmat opettajat ovat vastuussa opetuksesta. Ryhmä voidaan jakaa joko yhtä suuriksi ryhmiksi tai toinen opettaja voi ottaa muutaman lapsen ryhmän. Opetuksen sisältö voi olla sama tai eri riippuen lapsiryhmästä. Jos toinen opettajista on relto, hän voi ottaa omaan pienryhmäänsä enemmän tukea tarvitsevia lapsia. Hän voi käydä opittavan asian läpi hitaammin tai erilaisin menetelmin. Ryhmiä jaettaessa on tärkeää miettiä millä perusteella jaon tekee, siihen voi vaikuttaa tukea tarvitsevien lasten määrä ja osaamistaso. (Rytivaara, Pulkkinen & Takala 2012, 341–342.)

Samanaikaisopetus. Samanaikaisopetus toteutetaan kahden opettajan toimesta yhdelle ryhmälle (Saloviita 2013, 120). Samanaikaisopetuksessa opettajan on tärkeää muuntaa yksilöllinen osaaminen ja opettaminen yhteisopetuksiksi ja luoda mennekeä (Rytivaara 2012, 44). Samanaikaisopetuksessa opettajat eivät ainoastaan

ajattele ja puhu ”me”, vaan he jakavat vastuun ja roolit, mikä yleensä jää yhden opettajan vastuulle (Rytivaara 2012, 47).

Samanaikaisopetusta voi toteuttaa eri keinoin. Vastuun voi jakaa kahdelle opettajalle siten, että toinen opettajista on vastuussa opetuksesta. (Rytivaara 2012, 46.) Toisen opettajan rooli vaihtelee. Hän voi auttaa lapsia, keskittyä havainnointiin, ylläpitää työrauhaa tai osallistua opetukseen havainnollistamalla toisen opettajan selittämiä asioita. Relto toimii usein avustavana opettajana erityisosaamisensa vuoksi, mutta hän voi myös ottaa päävastuun opetuksesta. (Rytivaara ym. 2012, 340.)

Opettajat voivat myös jakaa opetusvastuun esimerkiksi aihealueittain tai he voivat vaihtavaa rooleja joustavasti tarvittaessa. Samanaikaisopetusta valmisteltaessa opettajien tulee yhdessä suunnitella huolellisesti opetustuokio, käydä avointa keskustelua omista käsityksistään ja muodostaa yhteiset pelisäännöt mahdollisiin konfliktitilanteisiin. (Rytivaara 2012, 46.) Samanaikaisopetuksessa on tärkeää keskustelu ja toisen ammattitaidon kunnioittaminen. (Rytivaara ym. 2012, 340.)

Yksilöohjaus. Yksilöohjauksessa keskitytään yhden lapsen tarpeisiin ja harjoitteluun opittavaa asiaa kahdestaan aikuisen kanssa. Yksilöohjauksen toteutuminen on resurssikysymys. Isoissa yksiköissä ei välttämättä ehditä panostaa yhteen lapseen niin paljon. (Rytivaara ym. 2012, 336.) Yksilöohjausta annetaan sellaisille lapsille, jotka tarvitsevat pienryhmää yksilöllisempää tukea. Yksilöohjauksessa lapsi saa tukea, joka pohjautuu hänen oppimissuunnitelmaansa. Lapsen oppimista voidaan seurata tarkemmin kahdestaan työskennellessä ja myöhemmin näitä yksilöohjauksessa käytettyjä menetelmiä voidaan siirtää osaksi pienryhmän opetusta. (Lukimat.)

Pienryhmäohjaus. Pienryhmäohjauksessa lasta voidaan ohjata yksilöllisesti, mutta samalla on mahdollista harjoitella myös sosiaalisia taitoja pienessä ryhmässä (Rytivaara ym. 2012, 336). Pienryhmässä lapsen on helpompi ja turvallisempi olla oma itsensä ja tulla näkyväksi yksilönä. Opettaja voi paremmin tukea ja havainnoida pienryhmän lapsia. Hänellä on myös enemmän aikaa huomioida jokainen lapsi yksilöllisesti. (Mikkola & Nivalainen 2011, 31–34.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Yhteistyö opinnäytetyön parissa alkoi sattumalta molempien keskeneräisten opintojen noustessa keskustelussa esiin. Keskustelun tuloksena päädyttiin tekemään yhteinen tutkimus. Toinen tutkijoista oli keskustellut jo aikaisemmin mahdollisesta aiheesta opettajan kanssa. Aihetta mietittiin ja käytiin yhdessä keskustelemassa aiheista opettajan kanssa tammikuussa 2014.

Tutkimussuunnitelman valmistuttua keväällä 2014 alettiin luonnostella kyselylomaketta, joka toimitettiin Seinäjoen kaupungin rehtoille arvioitavaksi. Rehtot kiinnostuivat lomakkeesta, koska olivat muutenkin aikeissa toteuttaa palautekyselyn työstään ja halusivat käyttää tutkimuslomaketta palautekyselynsä. Ei haluttu teettää kasvatushenkilöstöllä päällekkäisiä kyselyjä, joten kyselylomaketta muokattiin rehtojen toiveiden mukaisesti. Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan kohdehenkilöitä olivat lastentarhanopettajat, koska heillä on pedagoginen kasvatusvastuu lapsiryhmässä. Rehtojen ehdotuksesta kohderyhmään lisättiin lastenhoitajat, koska hekin työskentelevät rehtojen kanssa. Kohdepäiväkodeiksi valikoitui ne Seinäjoen päiväkodit, joissa parhaillaan työskenteli tai oli aikaisemmin työskennellyt rehto.

Tutkimuslupaa (LIITE 1) anottiin huhtikuussa 2014 Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta. Tutkimuslupa-anomukseen liitettiin tutkimussuunnitelma ja kyselylomake saatekirjeineen. Tutkimusluvassa sitouduttiin vaitiolovelvollisuuteen tutkimuksessa saatujen tietojen suhteen. Tutkimuslupa saatiin toukokuussa 2014, jonka jälkeen kyselylomakkeet vietiin kohdepäiväkoteihin. Kyselylomakkeet toimitettiin henkilökohtaisesti päiväkodeihin.

Kyselyyn annettiin vastausaikaa kaksi viikkoa. Vastaukset haettiin henkilökohtaisesti päiväkodeista, sen jälkeen kun rehtot olivat tehneet katsauksen oman talonsa vastauksiin. Rehtot tarvitsivat tiedon oman työn arvioimiseksi ja kehittämiseksi, koska kahden vuoden jakso yksikössä oli päättymässä. Tiedot tarvittiin jo ennen siirtymistä uuteen yksikköön. Tutkijoiden kannalta oli tärkeää saada vastaukset takaisin ennen kesälomien alkamista.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö perustui kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia työskentelestä resurssierityislastentarhanopettajan kanssa. Kyselylomake testattiin toimitamalla se Seinäjoen kaupungin reitoille. Lomaketta muokattiin heidän toiveiden mukaan. Pyrkimyksenä oli selvittää vastauksista mahdollisimman monipuolisesti reiton hyödyllisyyttä ja tarvetta. Hyvään vastausprosenttiin vaikutti kyselylomakkeen toimiminen reitujen palautelomakkeena. Reitot huolehtivat työntekijöiden vastaamisesta kyselyyn.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, tuoden esiin tutkittavien näkökulman todellisessa tilanteessa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 155). Eskolan ja Suorannan (1998, 13) mukaan laadullinen eli kvalitatiivinen ymmärretään karkeimmillaan aineiston muodon kuvaukseksi. Laadullisella tutkimuksella kuvataan ilmiöitä tai tapahtumia ja pyritään ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Aineistonkeruumenetelminä laadullisessa tutkimuksessa yleisimpinä ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 73–87.) Laadullinen tutkimus sopi tutkimukseen, koska kerättiin työntekijöiden kokemuksia. Laadullisen tutkimuksen menetelmävaihtoehdot koettiin tutkimuksen kannalta sopiviksi.

Tutkimuksessa kysyttiin varhaiskasvattajien kokemuksia. Kokemukseen vaikuttaa ihmiselle merkitykselliset elämästilat, joiden taustalla on elämäntilanne ja vuorovaikutus. Kokemus on ihmisen oppimista, kasvamista ja kulttuuriin sosiaalistumista. Kokemukset voivat olla aistimuksia, elämyksiä, tunteita ja tunnelmia. Fenomenologinen tutkimus tutkii ihmisen kokemuksia mahdollisimman tarkasti. Fenomenologia yrittää kuvata kokemuksia sellaisenaan, eikä selitä tai analysoi niitä. Kokemuksellinen tieto vähän tutkituista asioista on parhaiten saavutettavissa fenomenologisen lähestymistavan avulla. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2014.)

Fenomenologiaan voi kuulua monia tieteenaloja, riippuen siitä minkälaista subjektiivista kokemusta tutkitaan. Subjektiiviset kokemukset ovat ihmisen mielessä rakentuneet kokemukset (Virtanen 2006, 157). Synonyyminä fenomenologiselle erityistieteelle voisi olla fenomenologinen psykologia, koska se tutkii kaikenlaisia elämäntilanteeseen kuuluvia kokemuksia. Fenomenologian mukaan kokemus on merkityssuhde. Kokemus syntyy ihmisen ja hänen elämäntilanteensa suhteesta. Kokemus sisältää sekä tajuavan subjektin ja tajunnallisen toiminnan että kohteen, johon toiminta suunnataan. Ihminen kokee elämyksiä toimintansa kautta ja saa asioille merkityksiä. Joskus ihmisen on vaikea käsittää mistä kokemus on peräisin, mutta elämys on silti todellinen. (Perttula 2005, 116–117.)

Tutkittaessa ihmisen kokemuksia, siihen vaikuttaa ihmisen elämismaailma. Elämismaailma on merkitysten kokonaisuus, jossa ihminen luo asioille merkityksiä omien, yhteisön, arvotodellisuuden, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ihmisten välisten suhteiden kautta. Elämismaailma on ihmisen kokemustodellisuutta, joka on muutettavissa ja muuttuva, mutta koko ajan läsnä. Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan elämismaailmaa asioiden merkitysten avulla. Merkitykset esiintyvät ihmisistä lähtevinä toimina ja ihmiseen päätyvinä tapahtumina, kuten päämäärien asettamisina, suunnitelmina, hallinnollisina rakenteina, yhteisöjen toimina ja päämäärinä. Merkitykset syntyvät vain ihmisten kautta. (Varto 1996, 23–24.)

5.2 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimus toteutettiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella. Puolistrukturoidussa kyselylomakkeessa on sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä ja niitä on voitu yhdistää (Hirsjärvi ym. 2001, 185–188). Menetelmää valitessa haluttiin huomioida päiväkodin työntekijöiden kiire. Laadittiin kyselylomake, johon vastaamiseen ei kuluisi liikaa aikaa. Kysymykset mietittiin tarkkaan, jotta saataisiin kattava pohja tutkimukselle.

Puolistrukturoitu kyselylomake sopi tutkimukseen, koska monivalintaväittämiin oli nopeampi vastata. Kyselylomakkeessa oli taustatietojen jälkeen kahdeksan monivalintaväittämää, joissa vastausvaihtoehtoina oli täysin eri mieltä, osittain eri mieltä, en osaa sanoa, osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Avoimia ky-

symyksiä oli seitsemän. Avoimilla kysymyksillä saatiin vastaajilta syventävämät vastaukset.

5.3 Aineiston analysointi

Kyselylomake analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, koska tutkimuksen vastaukset olivat vastaajien henkilökohtaisia kokemuksia. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perinteisin analyysimenetelmä. Sisällönanalyysi on yksittäinen menetelmä, mutta sitä voidaan pitää myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysissä analysoidaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen aineistojen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Sisällönanalyysi jaotellaan induktiiviseen (aineistolähtöiseen) ja deduktiiviseen (teorialähtöiseen) analysointiin. Tässä jaottelussa ei oteta huomioon tieteellisen päättelyn logiikkaa eli abduktiivista päättelyä. Abduktiivisen päättelyn mukaan teorianmuodostus on mahdollista vain silloin kun havaintojen tekoon liittyy jokin taustatieto. Eskolan mukaan jaotteluun tulee ottaa mukaan abduktiivista päättelyä käytettävä analysointi eli teoriaohjaava analysointi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–108.)

Aineistolähtöinen analysointi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään poistamalla aineistosta kaikki turha pois. Samalla tieto tiivistetään ja pilkotaan osiin. Tutkimustehtävän mukaan aineisto litteroidaan tai siitä koodataan olennaiset ilmaukset ylös. Seuraava vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely, jossa käydään tarkasti läpi koodatut sanat. Aineistosta pyritään löytämään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samanlaisista käsitteistä tehdään yhteinen luokka ja otsikoidaan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Viimeinen vaihe on abstrahointi eli luodaan teoreettisia käsitteitä aineiston olennaisen tiedon perusteella. Käsitteellistämässä edetään alkuperäisen tiedon käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se on aineiston sisällön kannalta mahdollista. Käsitteitä yh-

distelemällä saadaan vastaus tutkimusongelmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–113.)

Tutkimusongelmalla tarkoitetaan yleisluonteista kysymystä, mihin halutaan saada vastaus. Tutkimusongelmaa voidaan kutsua myös tutkimustehtäväksi. Pääongelman miettiminen ja täsmentäminen luo tutkimukselle lisäkysymykset, jotka mahdollistavat pääongelmaan vastaamisen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusongelma saattaa muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 113–116.)

Aineisto analysoitiin kirjoittamalla puhtaaksi avointen kysymysten vastaukset siten, että jokainen kysymys oli oma otsikkonsa, jonka alle kerättiin kaikista lomakkeista sen kysymyksen vastaukset. Vastaukset tallennettiin samaan tiedostoon, jotta niitä olisi helpompi käydä kohta kohdalta läpi ja niihin voisi palata tarvittaessa. Monivalintakysymyksistä tehtiin Excel-taulukot ja niistä kuviot. Alkuvaiheiden jälkeen aloitettiin kuvioiden analysointi. Kuviot avattiin tarkasti siten, että pelkästään tekstin perusteella saisi ymmärryksen tuloksista.

Avoimia kysymyksiä lähdettiin tulkitsemaan jakamalla kysymykset tutkijoiden kesken ja niistä tehtiin tulkintoja ensin yksin. Lopullinen analysointi tehtiin yhdessä. Avointen kysymysten vastaukset luettiin moneen kertaan etsien usein esiin tulevia kokemuksia ja ryhmiteltiin ne omiksi teemoikseen. Lopullisessa analyysissä pyrittiin nostamaan esiin aiheen oleellinen tieto ja usein mainitut asiat vastaten tutkimusongelmaan.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Kaikissa tutkimuksissa on mahdollisuus virheisiin, siksi tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida. Luotettavuus eli reliabiliteetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Luotettavuutta voidaan todentaa monella tavalla. Jos kaksi eri tutkijaa saa saman tuloksen tai tutkimus toistetaan myöhemmin samoille henkilöille saaden samat tulokset, on tutkimus tällöin luotettava. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Tutkimusta arvioitaessa tulee ottaa huomioon validius eli pätevyys. Pätevyydellä tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata tutkittavaa asiaa. Validiuuteen vaikuttaa vastaajien kysymysten ymmärtäminen samalla tavalla kuin tutkija on tarkoittanut. Kysymysten eli mittareiden väärinymmärrys aiheuttaa tuloksiin virheitä. Virheitä aiheuttaa myös jos tutkija analysoi tuloksia oman ajattelumallinsa mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Mittarin kokonaisluotettavuus muodostuu varmistamalla tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus (Vilka 2005, 161). Tutkimuksen luotettavuutta edistää tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Tutkijan tulee myös tarkasti perustella omat tulkintansa. Perusteluja voi todentaa haastatteluotteilla tai muilla dokumenteilla. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233). Pätevän tutkimuksen tulos vastaa tutkimukselle asetettuja tavoitteita ja tutkimuskohdetta (Varto 1996, 103).

Tutkimuksen pätevyyttä varmisti yhteistyö Seinäjoen kaupungin reltojen kanssa. He varmistivat oikean terminologian kyselyssä. Kysymysten asetteluun kiinnitettiin huomiota. Kysymysten sisältöä mietittiin tarkkaan, jotta saataisiin vastaus siihen, mitä oli tarkoitus tutkia. Lomakkeessa varmistettiin kysymysten selkeys, jotta vastaaja ymmärtäisi mitä tutkijat tarkoittivat. Kyselylomakkeen mukaan liitettiin saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Saatekirjeessä ohjeistettiin lomakkeen täyttöä ja kerrottiin kyselyn vapaaehtoisuudesta ja luottamuksellisuudesta. Kyselylomakkeita toimitettaessa yhteyshenkilölle kerrottiin kyselylomakkeen sisällöstä ja tutkimuksen tarkoituksesta. Täytetyt kyselylomakkeet ja tiedostot hävitettiin asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

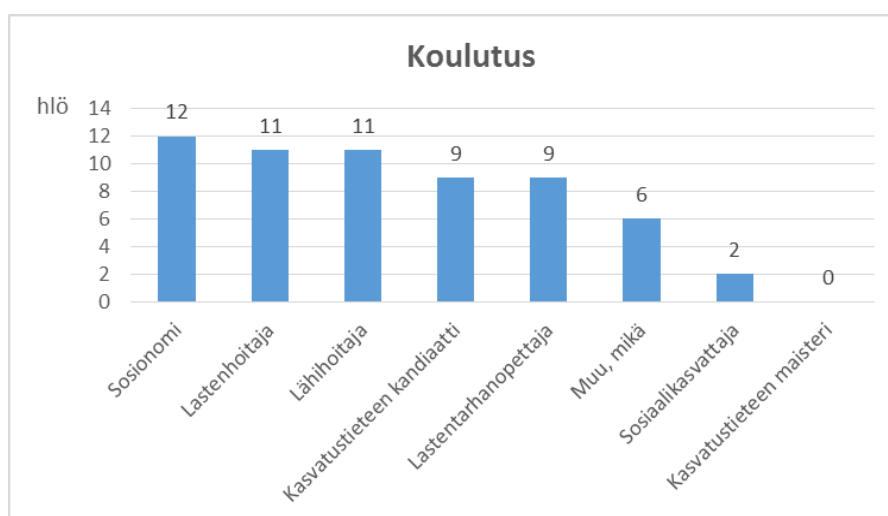
Kyselylomakkeet toimitettiin Lintuviidan, Simunan ja Satulinnan päiväkotien rehtoreille, sekä Hallilan ja Joupin päiväkotien johtajille, jotka toimittivat ne työntekijöille. Kyselyn kohdehenkilöitä oli 92, joista vastausprosentiksi odotettiin 50. Vastausten määrää arvioitaessa tuli huomioida päiväkodit, joissa ei ollut rehtoa sillä hetkellä. Työntekijät olivat saattaneet vaihtua, joten kaikilla ei todennäköisesti ollut kokemusta rehtosta työyhteisössä ja siten vastauksia ei välttämättä tulisi kaikilta työntekijöiltä. Kysely jaettiin 92:lle päiväkodin työntekijälle. Vastauksia palautui 60 kappaletta eli vastausprosenttina oli 65.

6.1 Vastaajien taustatiedot

Taustatiedoissa kysyttiin vastaajien koulutustaustaa, työkokemusta varhaiskasvatuksessa, sekä yhteistyövuosia rehton kanssa, jotta saataisiin kattava käsitys vastaajista säilyttäen silti heidän anonymiteettinsä. Tiedot koettiin tärkeiksi analysoitaessa heidän vastauksiaan. Muutamassa kohdassa vastaukset jaoteltiin työkokemusvuosien mukaan.

6.1.1 Koulutus

Vastaajilta kysyttiin heidän koulutustaustaansa. Vaihtoehtoina olivat koulutukset, joilla varhaiskasvatuksessa työskennellään (ks. kuvio 5).

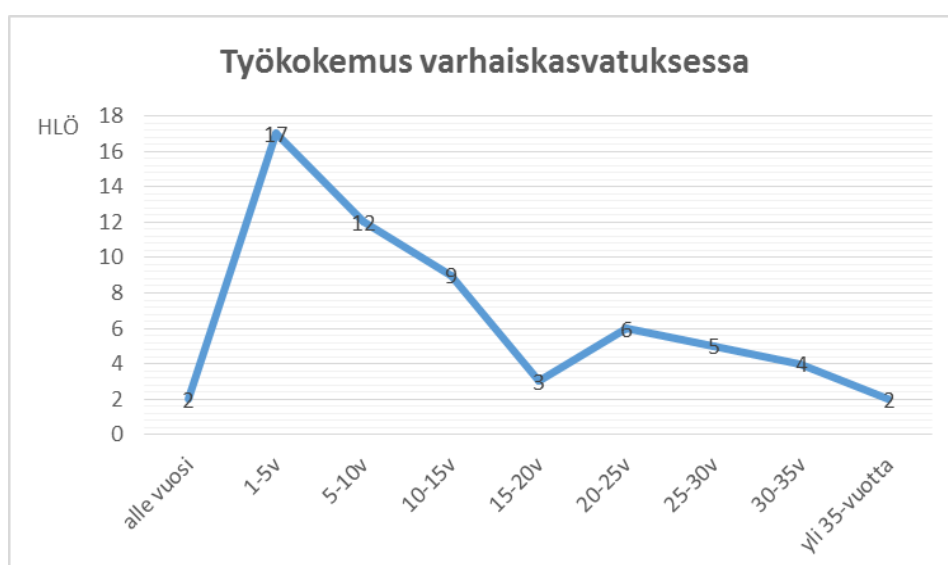

Kuvio 5. Vastaajien koulutustaustat.

Vastaajista 12 (20 %) oli koulutukseltaan sosionomeja. 11 (18 %) vastaajista oli lastenhoitajia ja 11 (18 %) lähihoitajia. Kolmas suurempi joukko oli kasvatustieteen kandidaatteja, joita oli 9 (15 %) ja lastentarhanopettajia, joiden vastauksia oli myös 9 (15 %). Kuusi (10 %) vastaajista oli valinnut koulutukseensa kohdan muu, mikä. He olivat merkinneet koulutukseensa humanististen tieteiden kandidatin, lastenhoitajan ja päivähoitajan. Lisäksi kaksi (3 %) vastaajista oli sosiaali- kasvatustieteen maistereita ei osallistunut kyselyyn.

6.1.2 Työkokemus varhaiskasvatuksessa

Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita vastaajien työkokemuksen pituudesta. Kyselylomakkeessa työkokemusvuodet kerrottiin vuosina ja kuukausina. Kuvioon työkokemusvuodet jaettiin viiden vuoden välein (ks. kuvio 6).

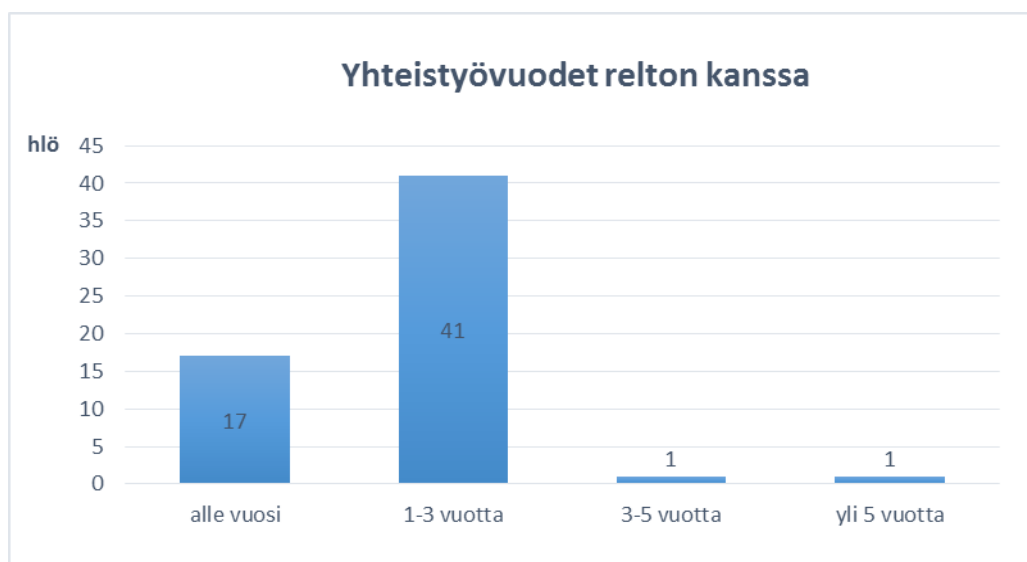
Kuvio 6. Työkokemus varhaiskasvatuksessa.

Vastaajista kahdella oli työkokemusta alle vuosi. Vastaajista 17 oli työkokemusta 1-5 vuotta. Vastaajista 12 oli työkokemusta 5-10 vuotta. Vastaajista yhdeksällä oli työkokemusta 10-15 vuotta. Vastaajista kolmella oli työkokemusta 15-20 vuotta. Vastaajista kuudella oli työkokemusta 20-25 vuotta. Vastaajista viidellä oli työkokemusta 25-30 vuotta. Vastaajista neljällä oli työkokemusta 30-35 vuotta. Yli 35 vuotta työkokemusta oli kahdella vastaajalla.

Enemmistöllä eli 24 (40 %) vastaajista oli työkokemusta 5-20 vuotta. Vastauksia saatiin 19 (32 %) alle viiden vuoden työkokemuksen omaavilta. Yli 20 vuotta työskennelleitä oli 17 (28 %) vastaajista. Vastaajien työkokemuksen keskiarvo oli 13,5 vuotta.

6.1.3 Yhteistyövuodet relton kanssa

Taustatiedoissa kysyttiin vastaajien työkokemus yhteistyöstä relton kanssa. Tähän kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat kyselylomakkeessa, kuten kuviossa (ks. kuvio 7).

Kuvio 7. Yhteistyön kesto relton kanssa.

Alle vuoden työkokemus yhteistyössä relton kanssa oli 17 (28 %) vastaajista. 1-3 vuotta yhteistyövuosia relton kanssa oli 41 (68 %) vastaajista. 3-5 vuotta yhteistyövuosia relton kanssa oli yhdellä (2 %). Yli viiden vuoden työkokemus oli yhdellä (2 %) vastaajalla.

Pääsääntöisesti reltot työskentelevät kaksi vuotta samassa päiväkodissa kerrallaan. Eniten vastaajista oli saanut työskennellä relton kanssa koko relton toimintakauden. Vastauksista kaksi erottui joukosta yli kolmen vuoden työkokemuksella. Heidän pääteltiin työskennelleen mahdollisesti aikaisemmin toisella paikkakunnalla, jossa on ollut relto. Seinäjoella reltoja on ollut neljä vuotta. Miten todennä-

köistä on, että kyseiset työntekijät olisivat vaihtaneet työpaikkaa ja päätyneet toiseen päiväkotiin, jossa työskenteli relto.

Vastaajilta kysyttiin millaista yhteistyötä he olivat tehneet relton kanssa. Useissa vastauksissa mainittiin, kauanko relto oli ollut talossa. Yleisesti vastauksissa oli kerrottu, mitä relto teki talossa. Lomakkeessa oli erikseen kysymys relton työmenetelmistä.

6.2 Tutkimuksen väittämät kuvioina

Tutkimuslomake sisälsi väittämiä, joihin vastattiin oman kokemuksen perusteella valmiina olleista vastausvaihtoehdoista. Vastausvaihtoehdot olivat täysin eri mieltä, osittain eri mieltä, en osaa sanoa, osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Monivalintaväittämien tuloksia selkeytettiin kuvioilla ja tulokset avattiin tekstissä. Kahden kuvion yhteydessä on avattu myös siihen liittyvä avoin kysymys.

6.2.1 Koen relton työskentelyn työyksikössäni tarpeelliseksi

Ensimmäisessä väittämässä kysyttiin vastaajien mielipidettä relton työn tarpeellisuudesta. Kuviossa 8 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

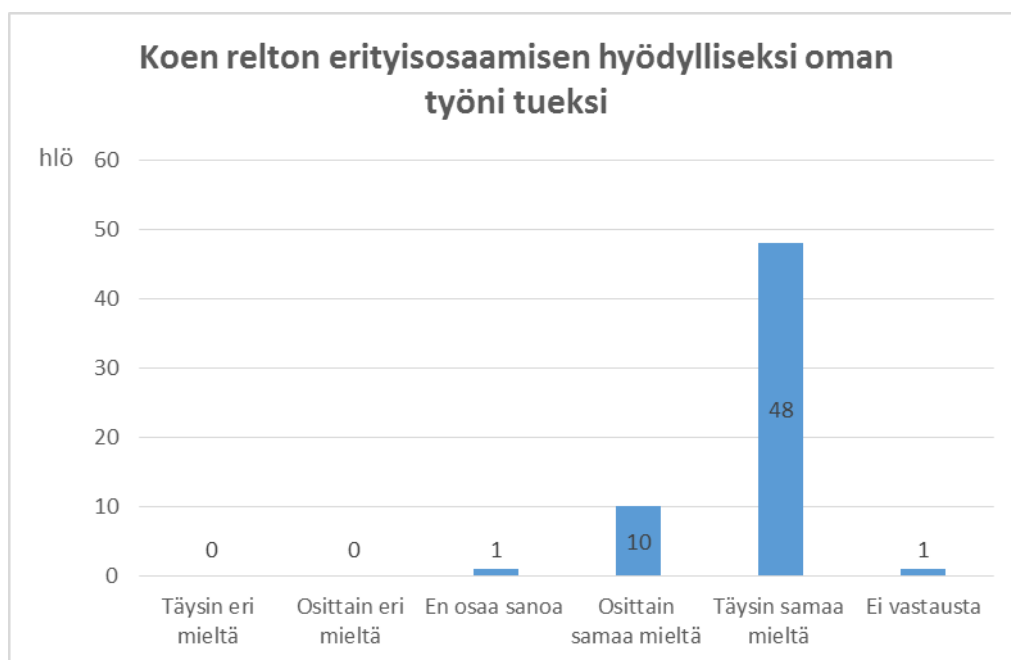
Kuvio 8. Koen relton työskentelyn työyksikössäni tarpeelliseksi.

Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä. En osaa sanoa vastauksia oli yksi (2 %). Osittain samaa mieltä oli seitsemän (12 %) ja täysin samaa mieltä oli 51 (85 %). Yksi vastaajista oli jättänyt kohdan vastaamatta.

Reltot koettiin tarpeellisiksi päiväkodeissa. Vastaajat olivat siinä hyvin yksimielisiä. Kukaan ei ollut asiasta erimieltä.

6.2.2 Koen relton erityisosaamisen hyödylliseksi oman työni tueksi

Toisessa väittämässä kysyttiin relton erityisosaamisen tarjoamaa hyötyä varhaiskasvattajan työn tukena. Kuviossa 9 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

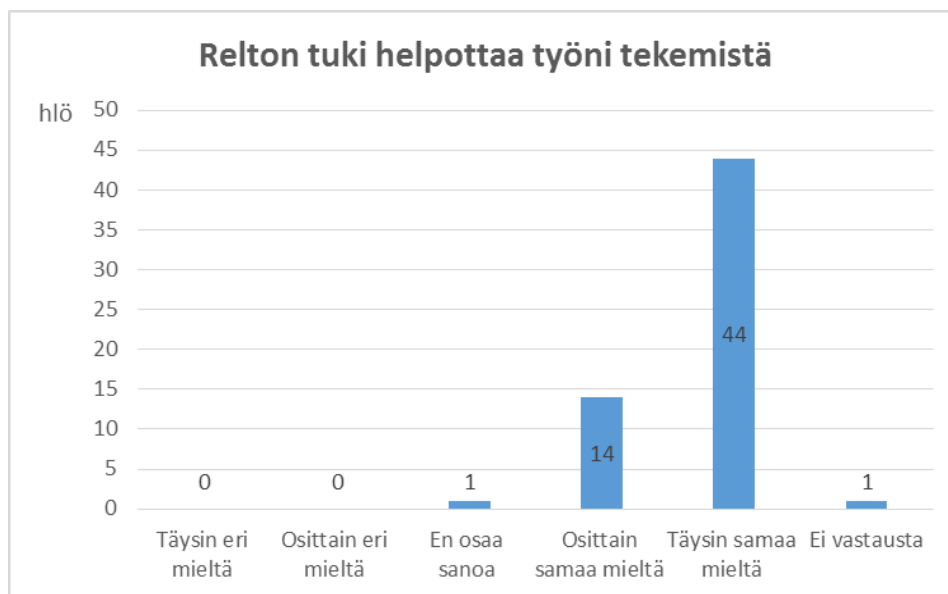
Kuvio 9. Relton erityisosaamisen hyöty kasvattajan työn tukena.

Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä. En osaa sanoa vastauksia oli yksi (2 %). Osittain samaa mieltä oli 10 (17 %) ja täysin samaa mieltä oli 48 (80 %). Yksi vastaajista oli jättänyt kohdan vastaamatta.

Relton erityisosaaminen koettiin hyödylliseksi varhaiskasvatuksessa ja työntekijöiden työn tukena.

6.2.3 Relton tuki helpottaa työni tekemistä

Kolmannessa väittämässä selvitettiin helpottiko relton tuki varhaiskasvattajan työtä. Kuviossa 10 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

Kuvio 10. Relton tuki.

Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä. En osaa sanoa vastauksia oli yksi (2 %). Osittain samaa mieltä oli 14 (23 %) ja täysin samaa mieltä oli 44 (73 %). Yksi vastaajista oli jättänyt kohdan vastaamatta.

Lomakkeen avoin kysymys ”Miten relton työskentely vaikuttaa työhösi?” liittyi tähän monivalintaväittämään. Avoimen kysymyksen vastaukset loivat perusteluja relton tuen tarpeesta.

Täysin samaa mieltä (43 ilmaisu). Yksi vastaaja jätti vastaamatta tähän avoimeen kysymykseen. Tyypillisimpiä täysin samaa mieltä vastauksia olivat:

”Saan tukea ja ohjausta työhöni kun sitä tarvitsen. Asioiden jakaminen tuo varmuutta omiin toimintatapoihin.”

”Se on yhteistyötä parhaimmillaan. Relto ”näkee” lapsia päivittäin ja usein myös vanhempia, joten pystyy antamaan tarkkaa tietoa, tukea ja neuvoja.”

”Olen oppinut häneltä paljon. Lisäksi hänen ohjatessaan erit. tukea tarvitsevia lapsia, olen voinut toisille lapsille tarjota heidän ikä- ja kehitystasoaan vastaavia haasteita. Tällöin molemmat ryhmät tulee huomioitua paremmin. Useinhan käy muuten niin, että ”haastavat” lapset määrittelevät toimintaa ja heidän tarpeensa tulee joko huomioitua ”muitten kustannuksella” tai sitten he ”jäivät jalkoihin”.”

”Olen saanut uusia työkaluja työskentelyyni. Koulutukset ovat antaneet lisää tietoa. On ollut turvallisempi olo työskennellä, kun on tiennyt, että on joku jolta kysyä ja että siitä saa varmasti neuvoja ja apua.”

”Relto toimii myös yhteistyössä eri yhteistyötahojen kanssa (psykologi, puheterapeutti jne.). Relto on apuna vasuissa ja toim.suunnitelma palaverissa. Meidän reltomme on myös herättänyt itseni arvioimaan omaa ja kaikkien kasvattajien toimintaa. On antanut myös paljon vinkkejä uusista ”asioista” → uusia menetelmiä, tutkimustuloksia.”

Relton työ ei ole ainoastaan erityislasten etu, vaan työntekijät kokivat hänet oman työnsä ohjaajana ja suurena tukena. Relton erityisosaaminen helpottaa tunnistamaan lasten erityisen tuen tarpeita. Relto näkee, ohjaa ja havainnoi lapsia pienryhmissä viikoittain, joten hänellä on valtavasti tietoa lapsista.

Henkilökunnalla on ollut mahdollisuus päästä seuraamaan relton ohjaamaa pienryhmää ja poimimaan uusia menetelmiä omaan työskentelyynsä. Relto oli ohjannut pienryhmiä myös vain erityistä tukea tarvitseville lapsille, jolloin muille lapsille oli voinut toteuttaa toimintaa heidän tarpeidensa mukaan. Kasvattajien mielestä ilman reltoa aika ei olisi riittänyt huomioimaan kaikkia lasten tarpeita.

Yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa koettiin helpommaksi relton kautta. Erilaiset relton pitämät koulutukset ja materiaalivinkit pidettiin tarpeellisina ja erittäin hyödyllisinä.

Osittain samaa mieltä (11 ilmaisua). Kolme vastaajaa jätti vastaamatta avoimeen kysymykseen. Osittain samaa mieltä tyyppillisimpiä vastauksia olivat:

”Relto osaa mielestäni hyvin kertoa joitain asioita eri näkökulmasta ja silloin itsekkin pystyy ajatella asioita uudella tapaa. Neuvot ja relton auttaminen tukevat työtäni.”

”Saa viikottain hyviä vinkkejä, miten toimia haastavien/erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Tuki keskusteluissa (esim. toimarit) on ollut suuri!”

Relton asiantuntijuus koettiin ensiarvoisen tärkeänä. Häneltä saatiin nopeasti neuvoja ja tukea varhaiskasvatustyöhön erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Monen mielestä reltolta oli saanut paljon erilaisia työmenetelmiä lasten kanssa toimimiseen. Muutaman mielestä oli myös helpompi keskustella lasten haasteista ja tehdä toimintasuunnitelmia vanhempien kanssa, kun relto oli tukemassa keskustelussa ja jakamassa asiantuntemustaan.

En osaa sanoa (1 ilmaisu).

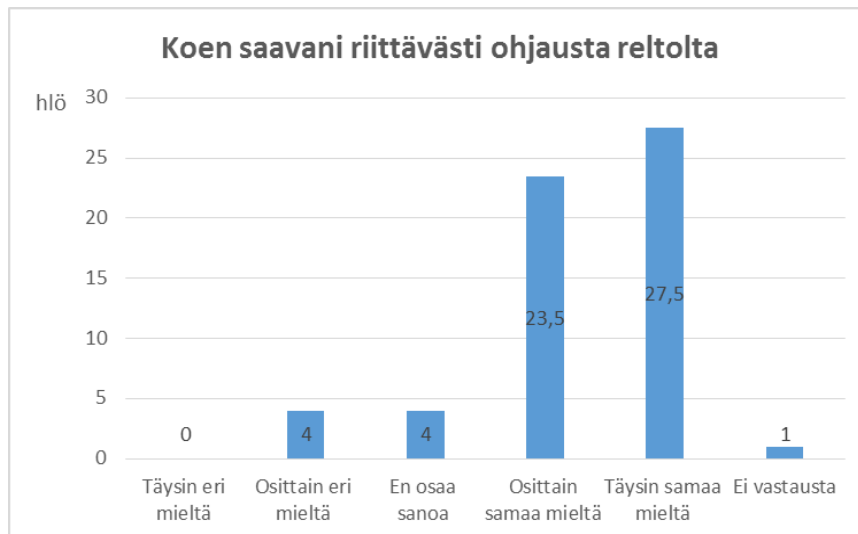
”Käynyt kerran lapsiryhmässä, vaikea arvioida asiaa.”

Vastaajan kokemuksen mukaan, hänellä ei ollut tarpeeksi kokemusta relton työn vaikutuksista omaan työhön, koska yhteistyö oli ollut vähäistä. Tämä oli ainoa eriävä mielipide.

Kuten kuviosta pääteltiin, relton tuki koettiin helpottavan työn tekemistä, tämä tuli myös avoimissa vastauksissa esiin. Reltolta saatiin tukea varhaiskasvattajien työhön ja lasten erityisen tuen tarpeiden tunnistamiseen. Relton asiantuntijuus koettiin tärkeäksi.

6.2.4 Koen saavani riittävästi ohjausta reltolta

Neljännessä väittämässä mitattiin relton ohjauksen riittävyyttä vastaajien mielestä. Kuviossa 11 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

Kuvio 11. Relton ohjauksen riittävyys.

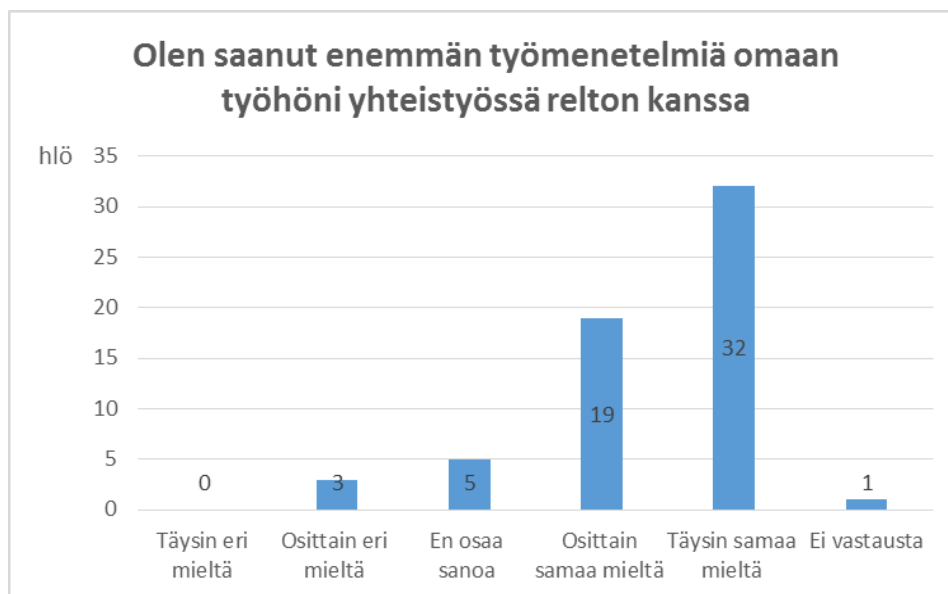
Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli neljä (7 %) vastaajista. En osaa sanoa vastauksia oli neljä (7 %). Yksi (2 %) vastaajista oli vastannut täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä. Osittain samaa mieltä oli 23,5 (39 %) vastanneista ja täysin samaa mieltä oli 27,5 (46 %). Yksi vastaajista oli jättänyt kohdan vastaamatta.

Vastauksista pääteltiin, että reltoilta saatu ohjaus koettiin pääosin riittävänä, mutta vastaukset eivät olleet enää niin yksimielisiä. En osaa sanoa -vastaukset olivat lomakkeissa, jotka tulivat pääosin taloista, joissa ei työskennellyt enää reltoa. Relton ohjaus ei välttämättä ollut enää tuoreessa muistissa. Toisaalta heillä oli tutkimushetkellä kokemusta konsultoivasta erityisopettajasta, joten heillä oli vertauspohjaa näiden kahden viran mahdollisuudesta ohjata työtä. Kokevatko nämä työntekijät relton ja kelton ohjauksen samanlaisena.

Osittain samaa mieltä vastanneet eivät olleet ilmeisesti täysin tyytyväisiä ohjaukseen, vaan siihen kaivattiin jotain parannusta. Ohjausta kaivattiin myös enemmän, sillä vastaajat olivat osittain eri mieltä.

6.2.5 Olen saanut enemmän työmenetelmiä omaan työhöni yhteistyössä relton kanssa

Viidennessä väittämässä tiedusteltiin olivatko vastaajat saaneet uusia työmenetelmiä työhönsä relton kanssa työskenneltyään. Kuviossa 12 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

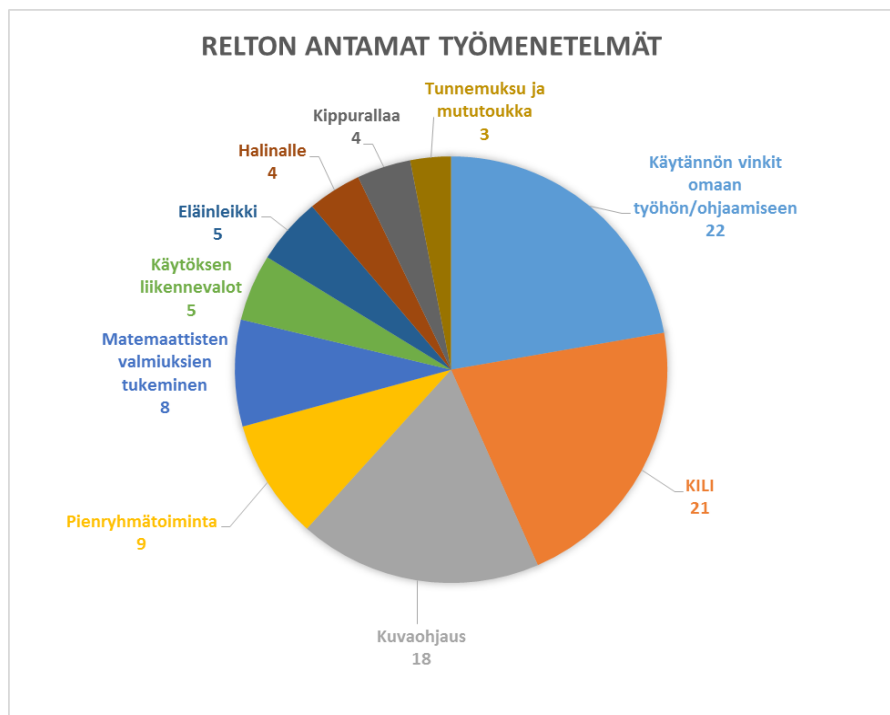

Kuvio 12. Yhteistyön tuomat työmenetelmät.

Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli kolme (5 %) vastaajista. En osaa sanoa vastauksia oli viisi (8 %). Osittain samaa mieltä oli 19 (32 %) ja täysin samaa mieltä oli 32 (53 %). Yksi vastaajista oli jättänyt kohdan vastaamatta.

Lomakkeen avoin kysymys ”Mitä työmenetelmiä koet saaneesi yhteistyöstäsi relton kanssa?” liittyi tähän monivalintakysymykseen. Avoimen kysymyksen vastaukset antoivat käsityksen saatujen työmenetelmien määristä sekä mitä ne olivat.

Erilaisia työmenetelmiä oli kertynyt laaja kirjo, kun kerättiin yhteen kaikkien vastaukset. Kuvioon otettiin yli kolme kertaa mainitut menetelmät (ks. kuvio 13).

Kuvio 13. Suosituimmat työmenetelmät, joita reltolta oli saatu.

Monissa vastauksissa ei ollut eritelty mitään erityistä menetelmää vaan 22 (19 %) kertoi saaneensa monenlaisia käytännön vinkkejä omaan ohjaukseen sekä haastavan lapsen kohtaamiseen. Vastaajista 21 (18 %) nosti esiin Kili-kerhon (ks. 3.4.1) vetämisen oppimisen. Kuvaohjausta (ks.3.4.3) oli oppinut hyödyntämään 18 (15 %) vastaajaa työssään ja kuvien käytön myös koko ryhmän kanssa arjen eri tilanteissa. Pienyhmätoiminta (ks. 4.2) mainittiin yhdeksässä (8 %) vastauksista. Lapsen matemaattisten valmiuksien tukemiseen oli saatu keinoja kahdeksan (7 %) vastaajan mielestä, muutamissa näistä mainittiin Varga nemyeni-opetusmenetelmä, joka on lasten toiminnallista matematiikan oppimista. (Kajetski & Salminen 2013, 8).

Viisi (4 %) oli oppinut käyttämään työssään käytöksen liikennevaloja. Käytöksen liikennevalot ovat visuaalinen tapa vaikuttaa lapsen käytökseen ja antaa hänelle mahdollisuuden vaikuttaa omaan käytökseen. (Lehtisare 2014, 29–30.)

Viisi (4 %) oli oppinut käyttämään ohjattua eläinleikkiä lasten kanssa. Neljä (3 %) kertaa mainittiin Halinalle (ks. 3.4.2) kielenkehitystä tukeva kerho sekä Kippural-

laa musiikkipaketti. Kolme (3 %) oli tutustunut Tunnemuksu ja Mututoukka- tunteita-ohjelman (ks. 3.5.1) ohjaamiseen relton opastuksella.

Muina menetelminä mainittiin: Time Timer ajastinkello, Kuttu kuvin tuettu leikki, Theraplay vuorovaikutusleikki ja erilaisten testien ja seulojen käyttö kuten Kettu-testi. Yksittäisinä mainintoina tuli: Nallematikka, pukemispennki, hymynaamataulukko, suujumppa sekä laatikkoleikki. Yksi (1 %) vastaajista koki kehittyneensä huomaamaan lasten erityistarpeita ajoissa. Seitsemän (6 %) vastaajista ei ollut vastannut mitään.

Väittämän 6.2.5 valittujen vastausten avoimen kysymyksen tyypillisimpiä ilmaisuja olivat:

Täysin samaa mieltä (32 ilmaisua). Täysin samaa mieltä tyypillisimpiä ilmaisuja olivat:

”Olen oppinut vetämään mm. tunnemuksua, kiliä ja eläinleikkiä ja saanut niihin tehoa relton esimerkin ja vinkkien kautta. Pienryhmätuokioiden suunnitteluun ylipäänsä olen saanut paljon apua reltolta, jotta lasten yksilölliset tarpeet tulisi tehokkaasti huomioituksi.”

”1. Tukikuvat apuna. 2. Seurannut esim. Kili- ja suujumpparyhmiä. 3. Konkreettista ohjeistusta, kuinka ko:n lapsen kanssa toimitaan, jotta edistetään hänen kehitystään/ oppimistaan.”

”Pienten ryhmässä ei ole ollut käytössä erityisiä menetelmiä lähinnä asianmukaista ja toimivaa konsultointia.”

”Relton pitämistä koulutuksista on jäänyt hyviä ideoita niin yksilö- kuin pienryhmätoimintaan esim. viimeisimpänä varga-nemenyi.”

Täysin samaa mieltä vastanneet olivat nimenneet erilaisia työmenetelmiä. Lisäksi esiin nousi relton jakamat käytännön ohjeet arjen eri tilanteisiin. Selkeästi täysin samaa mieltä vastanneet olivat saaneet uusia työmenetelmiä, sillä kaikki olivat vastanneet tähän avoimeen kysymykseen.

Osittain samaa mieltä (16 ilmaisua). Osittain samaa mieltä tyypillisimpiä ilmaisuja olivat:

”Ei niinkään erityisiä työmenetelmiä, vaan enemmänkin tukea yksittäisten lasten kanssa.”

”Konsultointia, ohjausta, koulutusta, tukea, varmuutta, tietoa.”

”Kippurallaan-kerho. Kuvien käyttö, Kili, Kuttu.”

”Lisää tietoa vasujen täytöstä ja muista kaavakkeista. Lisää keinoja haastaviin tilanteisiin. Lisää tietoa siitä mitä kautta mikäkin ilmoitus tehdään.”

Osittain samaa mieltä vastauksissa nousi enemmän esiin relton antaman tuen tärkeys kuin työmenetelmät. Kolme jätti vastaamatta tähän avoimeen kysymykseen.

En osaa sanoa (4 ilmaisua). En osaa sanoa tyypillisimpiä ilmaisuja olivat:

”Vahvistusta ja tukea omaan työhön/ toimintaan.”

”Henk. kunnan konsultointi, kuvien käyttö, henkinen tuki, pienryhmäohjaus, Kili-kerho.”

Vastaajat eivät olleet osanneet sanoa monivalintaväittämässä saaneensa reltolta uusia työmenetelmiä, mutta neljä heistä oli nimennyt niitä avoimessa kysymyksessä. Ainoastaan yksi jätti vastaamatta tähän avoimeen kysymykseen.

Osittain eri mieltä (0 ilmausta). Kolme vastaajaa oli valinnut osittain eri mieltä vaihtoehdon. He eivät olleet nimenneet yhtään työmenetelmää.

Suurin osa oli saanut reltolta työmenetelmiä työhönsä, mutta joukossa oli muutamia eriäviä mielipiteitä. Osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä vastausten eroa pohdittiin työmenetelmien määrällä. Olivatko osittain samaa mieltä vastanneet saaneet kenties vain muutaman työmenetelmän ja odottivatko he saavansa vielä enemmän uusia työmenetelmiä. Täysin samaa mieltä vastanneet olivat ilmeisesti saaneet enemmän uusia työmenetelmiä.

Vastaajat kokivat saaneensa paljon työmenetelmiä (ks. 13). Suurin osa oli kokenut tärkeäksi relton jakamat vinkit arjessa. Osittain eri mieltä kohdan valinneet kaksi vastaajaa oli ilmaissut toisissa lomakkeen avoimissa kohdissa, ettei relto ollut ollut tarpeeksi läsnä ryhmässä, joten he eivät ilmeisesti kokeneet saaneensa työmenetelmiä käyttöönsä.

Vastauksia vertailtiin myös työkokemuksen mukaan (ks. 6.1.2). Perusjoukosta tehtiin kaksi otosta. Vastaukset jaettiin alle viiden vuoden työkokemuksiin 32 % (19) ja yli 20 vuoden työkokemuksiin 28 % (17). Lyhyen työkokemuksen omaavista työntekijöistä 90 % koki saaneensa enemmän työmenetelmiä reltoilta. Puolet heistä olivat nimenneet erilaisia työmenetelmiä ja lähes puolet vastauksista sisälsi enemmänkin tietoa siitä, miten he olivat kokeneet saaneensa apua ja tukea reltoilta omaan työhönsä. Näistä vastauksista nousi esiin myös lomakkeiden täyttämässä tarvittava apu.

Yli 20 vuotta työskennelleistä vastaajista 69 % oli saanut enemmän työmenetelmiä omaan työhönsä. Vastanneista lähes kaikki olivat nimenneet työmenetelmiä, mutta suuressa osassa vastauksista oli lisäksi kirjoitettu tärkeiksi käytännön vinkit, joita oli saanut työhönsä. Pitkän työkokemuksen omaavien joukossa oli vastaaja, joka ei kokenut saaneensa työmenetelmiä. Hän oli vastannut kohtaan osittain eri mieltä. Hän ei ollut myöskään nimennyt yhtään työmenetelmää.

Työkokemusvuosilla ei ollut merkitystä saatuihin työmenetelmien määrään. Molemmat otokset kokivat tarvitsevansa relton tukea ja käytännön vinkkejä työhönsä.

6.2.6 Erityistä tukea tarvitseva lapsi saa nopeammin avun relton ja kasvatushenkilöstön yhteistyöllä

Kuudennessa väittämässä tiedusteltiin saiko erityistä tukea tarvitseva lapsi avun nopeammin relton ja kasvatushenkilöstön yhteistyön tuloksena kuin aikaisemmin. Kuviossa 14 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

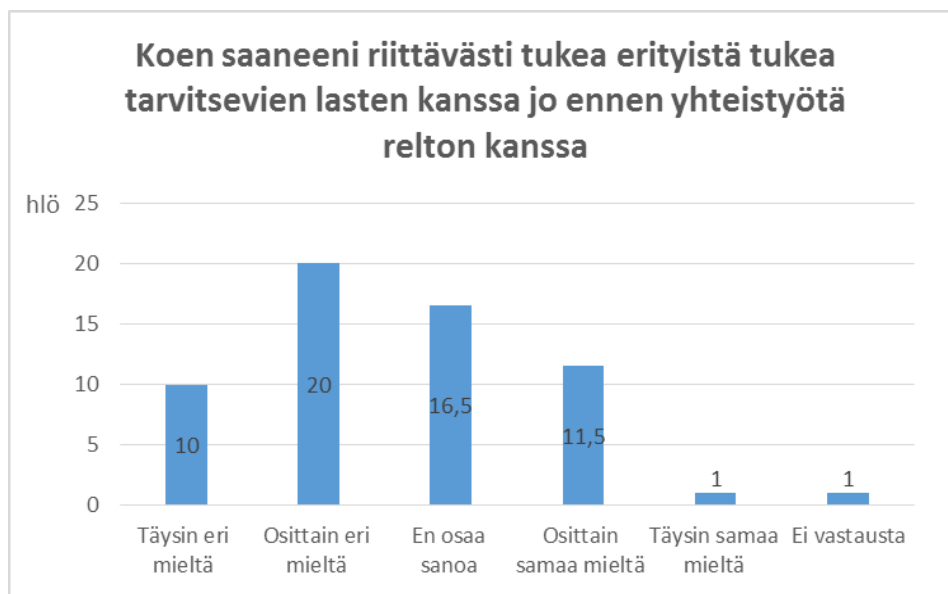
Kuvio 14. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen nopea avun saanti relton ja kasvatushenkilöstön yhteistyöllä.

Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä. En osaa sanoa vastauksia oli yksi (2 %). Osittain samaa mieltä oli kahdeksan (13 %) vastanneista ja täysin samaa mieltä oli 50 (83 %). Yksi vastaajista oli jättänyt kohdan vastaamatta.

Yksi vastaajista ei osannut sanoa oliko avun saamisen nopeudessa eroa aikaisempaan. Jotain pientä parantamisen varaa avun hankkimisessa oli, koska asiasta ei oltu samaa mieltä. Kuitenkin suurin osa oli sitä mieltä, että erityistä tukea tarvitsevat lapset saavat avun nopeammin kasvatushenkilöstön ja relton yhteistyöllä.

6.2.7 Koen saaneeni riittävästi tukea erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa jo ennen yhteistyötä relton kanssa

Seitsemännessä väittämässä selvitettiin ennen relton taloon tuloa saadun tuen riittävyttä. Kuviossa 15 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

Kuvio 15. Aikaisemman tuen saannin riittävyys.

Täysin eri mieltä vastauksia 10 (17 %). Vastaajista 20 (33 %) oli osittain eri mieltä. En osaa sanoa vastauksia oli 16,5 (28 %). Osittain samaa mieltä oli 11,5 (19 %) vastanneista. Yksi (2 %) oli täysin samaa mieltä. Yksi vastaajista oli jättänyt kohdan vastaamatta.

Kysyttäessä aikaisempaa kokemusta riittävästä tuesta erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa ennen yhteistyötä relton kanssa, vastaukset jakoivat mielipiteitä. 17 % vastaajista koki saaneensa tukea vasta yhteistyössä relton kanssa. Kolmasosa vastaajista eli 33 % eivät olleet täysin tyytyväisiä aikaisemman tuen saantiin vaan olivat tyytyväisempiä sen hetkiseen tilanteeseen tuen saannin suhteen. Yksi vastaajista oli valinnut sekä en osaa sanoa että osittain samaa mieltä. Aikaisempaan tukeen ei oltu täysin tyytymättömiä, sillä 19 % vastaajista oli melko tyytyväisiä ja yksi vastaajista oli täysin tyytyväinen.

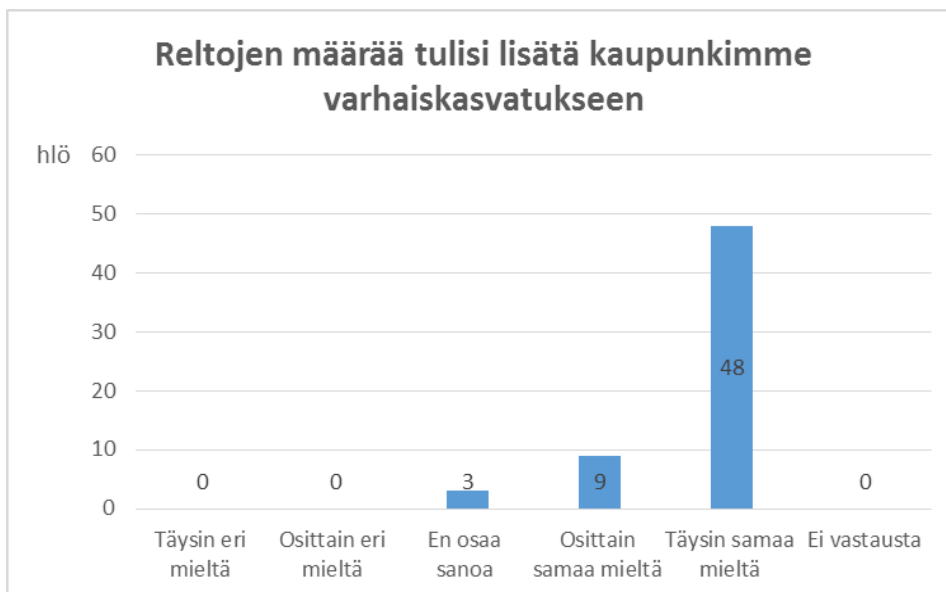
Näitä vastauksia tarkasteltaessa tehtiin otos työkokemuksen mukaan (ks. 6.1.2). Alle viiden vuoden työkokemuksen omaavia vastaajia oli 32 % (19). Näistä noin puolet kokivat, etteivät he olleet saaneet riittävästi tukea aikaisemmin. Tässä ryhmässä oli vastaaja, joka oli merkinnyt sekä en osaa sanoa että osittain samaa mieltä. Vastaajista 21 % (4) koki saaneensa aikaisemminkin riittävästi tukea työhönsä. Ei osannut sanoa vastauksia oli myös 21 % (4).

Yli 20 vuotta varhaiskasvatuksessa työskennelleitä oli 28 % (17). Heistä puolet eivät osanneet sanoa mitä mieltä olivat asiasta. Näiden vastausten joukossa oli yksi tyhjäksi jätetty kohta. Loput vastauksista jakautui kahtia puolesta ja vastaan. Pitkään alalla työskennelleiden vastausten perusteella ei siis saada tähän ratkaisevaa vastausta.

Kaikkia vastauksia tarkastellessa, 50 % oli eri mieltä saadun tuen riittävydestä. Joukossa oli 28 % ei osaa sanoa vastauksia. 21 % olivat kohtuullisen tyytyväisiä aikaisemminkin saatuun tukeen.

6.2.8 Reltojen määrää tulisi lisätä kaupunkimme varhaiskasvatukseen

Kahdeksannessa väittämässä haettiin vastaajien mielipidettä siitä, tarvittiinko heidän mielestään reltoja lisää Seinäjoen varhaiskasvatukseen. Kuviossa 16 on kuvattu minkä vastausvaihtoehdon vastaajat olivat valinneet.

Kuvio 16. Reltojen tarve Seinäjoella.

Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä tai osittain eri mieltä. En osaa sanoa vastauksia oli kolme (5 %). Osittain samaa mieltä oli yhdeksän (15 %) vastanneista. 48 (80 %) oli täysin samaa mieltä. Kaikki olivat vastanneet tähän kysymykseen.

Kuviosta pääteltiin, etteivät muutamat vastanneista osanneet sanoa kantaansa asiaan. Vastaajista enemmistö oli täysin samaa mieltä siitä, että reltoja tulisi lisätä kaupunkimme varhaiskasvatukseen. Halusimme tälle väittämälle tarkempia perusteluita. Perusteluille oli varattu tila väittämän alapuolelle. Vastaajista 54 (90 %) perusteli valintansa ja kuusi (10 %) jätti perustelematta.

Täysin samaa mieltä (45 ilmaisua). Täysin samaa mieltä tyypillinen perustelu oli:

”...Relton työ on oikein kohdennettua ja tehokasta. Relton työ on aivan ensiarvoisen tärkeää erityisesti taloissa, joissa on useampia tukea tarvitsevia lapsia. Talossa sisällä työskentelevä relto tuntee lapset aivan eri tavalla kuin keltot ja paikan päällä olevina ehtivät tarttua nopeastikin uusiin käännteisiin. Reltot ovat saatavilla silloin kun heitä tarvitaan ja heidän roolinsa jatkuvasti läsnä olevina lasten arjessa näkyy.”

Täysin samaa mieltä vastauksista nousi esiin myös erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän kasvu. Reltoja tulisi lisätä varhaiskasvatukseen myös siksi, että henkilökunta koki relton erityisosaamisen nopeuttavan erityistä tukea tarvitsevien lasten

avun saantia. Lisäksi relton lapsituntemus koettiin hyväksi, koska hän näki lapsia päivittäin. Lisää tyypillisimpiä täysin samaa mieltä perusteluja olivat:

”Kahden toimintakauden aikana olen huomannut, kuinka paljon tukea ja oppia kasvatushlöstö reltolta saa, myös erityislasten tuen saanti nopeutunut.”

”Relton työpanos on ollut erittäin iso osa ja tärkeä ryhmän toiminnan sekä oman työn kannalta. Aina on saanut apua ja vinkkejä, kun niitä on tarvinnut.”

”Relto talossa on suuri apu moniin asioihin. Saa tukea ja ohjausta vaikeissa tapauksissa, apu on lähellä. Varhainen puuttuminen tärkeää -> relton kanssa asiat tulee hoidetuksi nopeammin.”

Henkilökunta koki relton erityisosaamisen tärkeänä oman ammattitaidon kehittämisessä. Relton työskentelytapoja seurattaessa henkilökunta oli voinut mallintaa niitä myös omaan työhönsä. Relton osallistuminen ryhmän toimintaan koettiin tärkeänä, koska se lisäsi relton tietämystä lapsista ja tilanteisiin voitiin heti puuttua ja miettiä ratkaisuja. Henkilöstön mielestä huolen jakaminen oli ollut helpompaa ja nopeampaa, kun relto oli talossa.

Osittain samaa mieltä (9 ilmaisua). Osittain samaa mieltä tyypillisimpiä perusteluja olivat:

”Jokaisella päiväkodilla pitäisi olla mahdollisuus relton apuun mahdollisimman nopeasti. Ei tarvitsi odotella, koska aikataulut sopivat.”

”Erityistä tukea tarvitsevia lapsia on yhä enemmän. Tarvitsemme käsiä ja terävää päätä (emme pelkkiä ohjeita).”

Perusteluista nousi esiin selkeästi kasvava erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä, johon henkilöstö koki tarvitsevansa tukea ja relton erityisosaamista. Henkilökunta koki vastuuta erityisen tuen tarpeen havaitsemisesta ajoissa. Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän kasvua tukee myös Komin (2011) artikkeli Tukea esioppilaille. Artikkelissa kerrotaan erityisen tuen kaksinkertaistuneen kymmenen vuoden aikana perusopetuksessa. Varhaiskasvatuksessa tämä näkyy, koska tuen tarpeet tunnistetaan aikaisemmin.

En osaa sanoa (0 ilmaisua). Kukaan en osaa sanoa vastanneista ei ollut perustellut valintaansa.

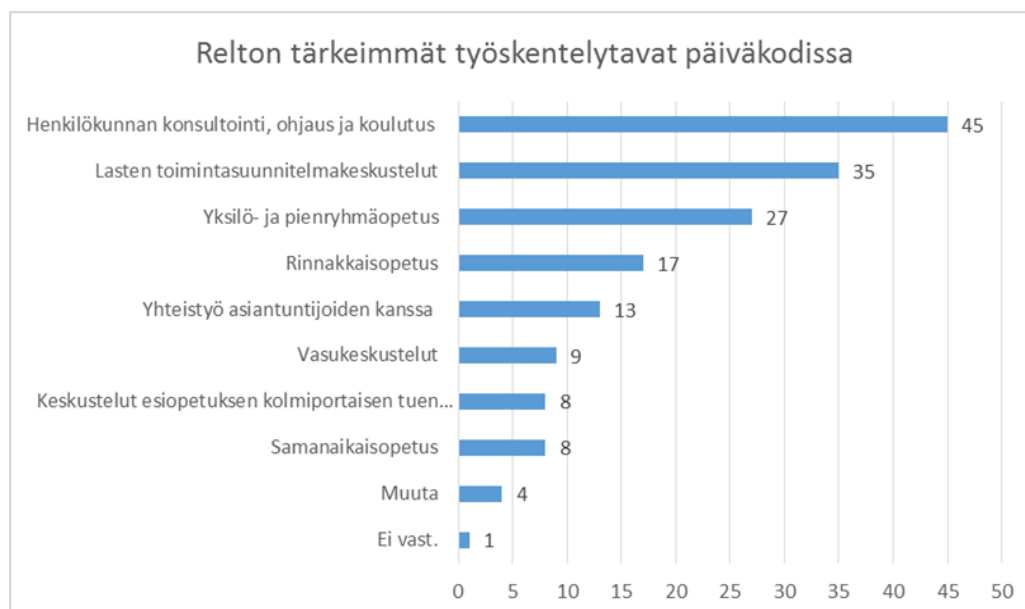
Vastaajat olivat lähes yksimielisiä, siitä että reltojen määrää tulisi lisätä. Perusteluista nousi esiin erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvava määrä sekä relton merkitys heidän nopean avun saannissa.

6.3 Kyselylomakkeen avoimet kysymykset

Avoimilla kysymyksillä haluttiin saada vastaajien kokemukset esiin omin sanoin. Avointen kysymysten tuloksia selventämään otettiin vastaajien ilmaisuja vastauksista. Tuloksista tehtiin kuvioita selkiyttämään tuloksia.

6.3.1 Relton tärkeimmät työskentelytavat päiväkodissa

Tutkimuksella haluttiin selvittää, mitkä relton työskentelytavat koettiin tärkeimmiksi päiväkodissa (ks. kuvio 17). Vaihtoehtoja sai valita useita. Kysymykseen oli lueteltu relton eri työtavat.

Kuvio 17. Eri työskentelytapojen suosio vastaajien mielestä.

Henkilökunnan konsultoinnin, ohjauksen ja koulutuksen oli valinnut 45 (27 %). Lasten toimintasuunnitelmakeskustelut oli valinnut 35 (21 %). Yksilö- ja pien-

ryhmäohjauksen oli valinnut 27 (16 %). Rinnakkaisopetuksen (ks. 4.2) oli valinnut 17 (10 %). Yhteistyön asiantuntijoiden kanssa valitsi 13 (8 %). Vasukeskustelut oli valinnut 9 (5 %). Keskustelut esiopetuksen kolmiportaisen tuen vaiheissa (ks. 3.3) ja samanaikaisopetus (ks. 4.2) mainittiin 8 (5 %) vastauksista. Vaihtoehtojen ulkopuolelta tuli ehdotuksia 4 (2 %). Näitä olivat henkilökunnan tuki, läsnä oleminen sekä relton ehtymätön tieto- ja ideapankki. Vastaamatta jätti yksi vastaaja.

Vastauksista yksi nousi ylitse muiden. Tärkeimmäksi työskentelytavaksi valikoitui henkilökunnan konsultointi, ohjaus ja koulutus. Osa vastaajista oli vielä eritellyt vaihtoehtoa arvostaen konsultoinnin tärkeimmäksi, ohjauksen sitä seuraavaksi ja koulutuksen vähiten tärkeimmäksi. Suurin osa vastaajista oli kuitenkin nostanut vaihtoehdon kokonaisuudessaan tärkeimmäksi.

Vastauksissa mainittiin toiseksi eniten lasten toimintasuunnitelmakeskustelut (ks. 3.2). Yksilö- ja pienryhmäohjaus (ks. 4.2) oli kolmanneksi suosituin työmenetelmä. Osa vastaajista oli myös eritellyt tämän vaihtoehdon, mistä pienryhmäohjaus oli suositumpi, mutta suurin osa oli arvostanut tätä työskentelytapaa kokonaisuutena.

6.3.2 Mitä saamiasi työmenetelmiä aiot ottaa käyttöösi jatkossa?

Työntekijöiltä kysyttiin mitä työmenetelmiä he aikovat ottaa omaan käyttöönsä relton siirtyessä toiseen taloon. Monista vastauksista selvisi, että he pyrkivät ottamaan käyttöönsä mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan useita eri työmenetelmiä. Jatkossa käyttöön otettavat työmenetelmät olivat aika paljon samoja, joita he olivat oppineet reltolta. Työmenetelmistä tehtiin kuvio, johon otettiin yli kolme kertaa mainitut menetelmät (ks. kuvio 18).

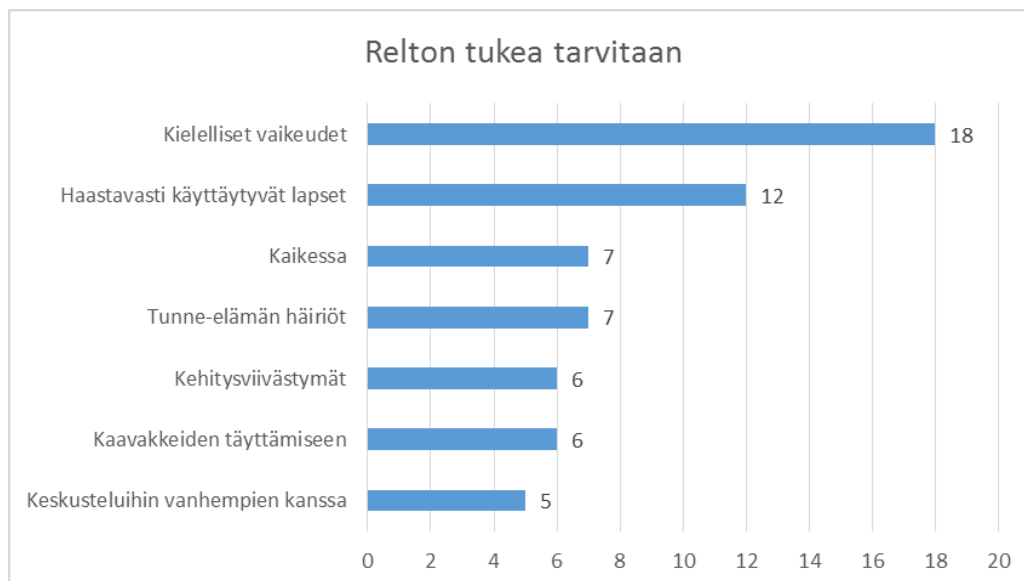
Kuvio 18. Jatkossa käyttöönotettavat työmenetelmät.

Suosituimmaksi työmenetelmäksi nousi Kili-kerho 20 (21 %) vastauksessa. Kuvien käytön mahdollisuus oli selvästi avautunut monelle vastaajalle, koska se mainittiin 16 (17 %) vastauksessa. Yhdeksässä vastaajista jätti kokonaan vastaamatta (9 %). Tasaisesti kannatusta saivat pienryhmät kahdeksassa (8 %) vastauksessa, Halinalle seitsemässä (7 %) sekä erilaiset ohjatut leikit seitsemässä (7 %) vastauksessa, joista mainittiin esimerkiksi eläinleikki ja kauppaleikki. Myös erilaiset matemaattiset harjoitukset mainittiin viidesti (5 %) kuten Nallematikka aiottiin ottaa käyttöön. Vastauksissa neljässä (4 %) mainittiin myös Kettu-testi sekä Kippurallaa (4 %). Tunnemuksu ja mututoukka mainittiin kolmessa (3 %) vastauksessa. Lisäksi mainittiin Time Timer, käytöksen liikennevalot, Kuttu, tukiviitot, suujumppa sekä PECS- kuvanvaihtomenetelmä.

Työntekijät toivoivat pystyvänsä organisoimaan työaikaansa niin, että voisivat hyödyntää erillisopetusta, yksilöohjausta sekä rinnakkaisopetusta lasten kanssa. Sen mahdollistuminen tuntui kuitenkin vaikealta ilman relton lisäresursseja.

6.3.3 Millaisissa lasten erityisen tuen tarpeissa koet tarvitsevasi Relton tukea?

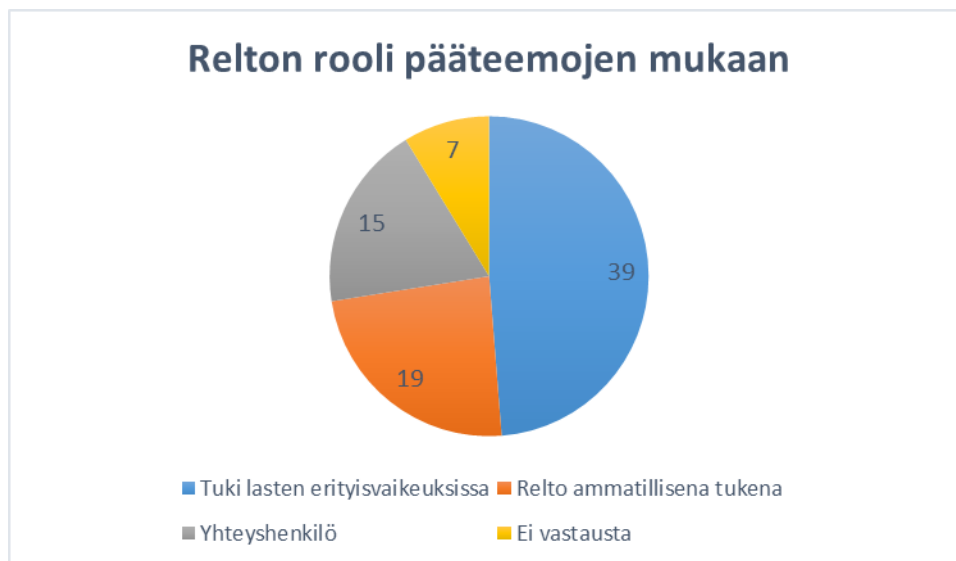
Tutkijoita kiinnosti, missä asioissa varhaiskasvattajat kokivat tarvitsevasa relton tukea. Kuviossa 19 on vastaajien nostamia asioita, joissa tarvitaan tukea.

Kuvio 19. Relton tuen tarve.

Relton tukea tarvittiin eniten lasten kielellisissä vaikeuksissa 18 (17 %) vastauksessa. Haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa tarvittiin relton neuvoja 12 (11 %) mielestä. Seitsemän (7 %) koki tarvitsevansa relton tukea kaikenlaisissa haasteissa. Lasten tunne-elämän häiriöihin tarvitsi tukea seitsemän (7 %) vastaajaa. Kuusi (6 %) vastaajaa koki tarvitsevansa neuvoja lasten kehitysviivästymissä. Myös kaavakkeiden täyttämiseen kuusi (6 %) tarvitsi apua. Keskusteluihin vanhempien kanssa tarvittiin viiden (5 %) mielestä apua.

Kysymystä avattiin myös teemojen kautta. Seuraavassa kuviossa on teemoihin vastatut lukumäärät (ks. kuvio 20). Sama henkilö on saattanut vastauksessaan ilmaista jokaisen teeman aiheita.

Kuvio 20. Relton rooli pääteemojen mukaan.

Relton tuki avoimista vastauksista nousseiden ilmaisujen teemojen mukaan. 39 (49 %) ilmaisun mukaan relton tukea tarvitaan lasten erityisvaikeuksissa. Relton koettiin ammatillisena tukena 19 (24 %) ilmaisussa. 15 (19 %) ilmaisussa relto koettiin yhteyshenkilönä. Seitsemän (9 %) jätti vastaamatta tähän avoimeen kysymykseen.

Tuki lasten erityisvaikeuksissa (39 ilmaisua). Vastaajat olivat yleisesti sitä mieltä, että kaikki tuki oli tarpeen. Lasten erityisen tuen tarpeista päällimmäiseksi nousivat kielelliset vaikeudet kuten puheenviivästymät, S2 eli suomi toisena kielenä, puheen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeudet, mutismi sekä kielenkehitys yleensä. Kielellisten vaikeuksien rinnalle nousi lasten tunne-elämän ja käyttäytymisen vaikeudet (ks. 3.5), joista erityisesti haastavan lapsen kohtaaminen, ylivilkas lapsi ja lapsen aggressiivisuus mainittiin. Relton tukea tarvittiin erilaisissa lasten kehitysviivästymissä ja kehitysvammaisuuden tukemisessa. Henkilökunta oli ottanut relton tukihenkilökseen kaikessa lapsen erityisyydessä, kuten sairauksissa-kin, joista mainittiin diabetes sekä epilepsia.

”Kehitysviivästymissä, puheen ja kielen ”häiriöissä” lapsen ymmärtämisvaikeuksissa.”

”Haastavasti käyttäytyvä lapsi, kehitysviivettä lapsella useammalla osa-alueella, diabetes, epilepsia ym. sairaudet.”

Relto ammatillisena tukena (19 ilmaisua). Henkilökunta ei kokenut tarvitsevansa tukea pelkästään lasten haasteisiin, vaan myös oman ammatillisuuden vahvistamiseen. Henkilöstö kaipasi vahvistusta omalle toiminnalleen ja ajatuksilleen. Henkilökunta halusi varmistaa reltolta itsesuunnitellun toimintatuokion sisällön. Erilaisien kaavakkeiden kuten lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, toimintasuunnitelman ja tehostetun tuen suunnitelman tekemiseen kaivattiin relton konsultointia.

”Eniten ehkä toiminnan ja arjen suunnitteluun tukea/ omille ajatuksille vielä vahvistusta. Keskustelut huoltajien kanssa.”

”Lapsilla on niin paljon erilaisia tuen tarpeita, jotka eivät kuulu omaan koulutukseeni. Omassa pienryhmässäni olevalla lapsella lisäksi hyväksikin havaitut keinot tehoavat vain hetken, joten tarvitsen jatkuvasti apua uusien keinojen ja työmenetelmien ”metsästämisessä”. Oma aikani ei riitä pienryhmässä vain yhdelle lapselle, joten relto on todella hyvä tuki järjestämään pienryhmän tarpeita.”

”Erilaisten kaavakkeiden täyttämässä, neuvoa miten kohtaan erilaisia perheitä. Kaikissa osa-alueissa, mitkä liittyvät erityisen tuen tarpeessa olevaan lapseen. Kielenkehityksen tukeminen on erityisesti minusta haastavaa.”

Yhteyshenkilö (15 ilmaisua). Relto koettiin tärkeäksi tehdessä yhteistyötä muiden lasten yhteistyötahojen, kuten esimerkiksi sosiaalitoimien ja eri terapeuttien kanssa. Huolen tai vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen vanhempien kanssa koettiin epämiellyttävänä ja oli helpottavaa, kun relto oli siinä tukena. Seitsemän oli jättänyt tämän kysymyksen tyhjäksi.

”Käytännön tukea ja neuvoja (ja samalla omien taitojen karttumista) hankalissa ryhmä-/kasvatustilanteissa. Apua ”hankalien”/vaativien vanhempien yhteistyöhön.”

”Relto tietää hyvin kaikki yhteistyötahot ja osaa toimia heidän kanssaan.”

”Vaikka jokaisen erityisen tuen tarvitsevan lapsen kohdalla. Palaverit ja keskustelut ovat näissä tapauksissa vielä erityisen tärkeitä, että asiat puodaan monelta eri näkökulmalta. Tuntuu että aika monessa asiassa olen epävarma ja tarvitsisin tukea melkein missä vain.”

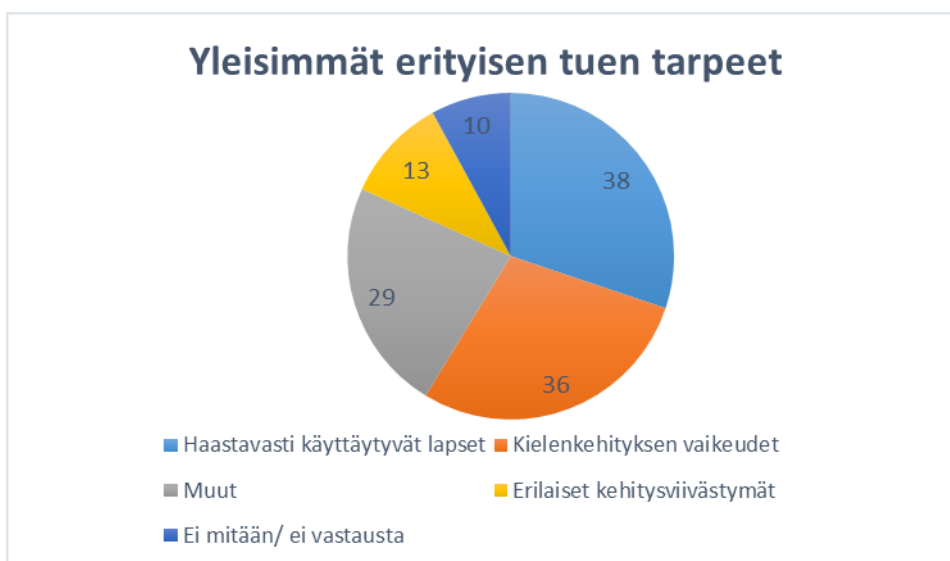
Varhaiskasvattajat tarvitsivat eniten tukea lasten erityisvaikeuksissa ja niiden tukemisessa. Kielenkehityksen vaikeuksiin koettiin tarvitsevan eniten relton tukea. Kielenkehityksen vaikeuksia käsiteltiin teoriassa, koska ne nousivat tuloksissa

merkittävään asemaan (ks. 3.4). Vastaajat kokivat tarvitsevansa apua myös lasten tunne-elämän ja käyttäytymisen vaikeuksissa (ks. 3.5).

Monissa vastauksissa oli nostettu esiin varhaiskasvattajan tarvitsema tuki omaan työhönsä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatuksessa koettiin epävarmuutta. Reltolta toivottiin vahvistusta omille päätöksille ja tukea lasten kaavakkeiden täyttöön. Vastaajat kokivat helpottavana relton hoitaessa yhteistyön erityistä tukea tarvitsevan lapsen asioissa vanhempien ja eri yhteistyötahojen kanssa, kuten hänen toimenkuvaansa kuului (ks. 4.1).

6.3.4 Mainitse yleisimpiä erityisten tuen tarpeen syitä lapsiryhmässäsi

Tutkimuksessa haluttiin selvittää millaisten erityisyyksien parissa vastaajat työskentelevät. Samalla kartoitettiin yleisimpiä erityisten tuen tarpeen syitä lapsiryhmissä. Kuvio 21 kuvaa yleisimpiä vastaajien ilmauksia erityisen tuen tarpeista.

Kuvio 21. Yleisimmät erityisen tuen tarpeet.

Ryhmien yleisimmät erityisen tuen tarpeet teemoittain, jotka nousivat avoimen kysymyksen ilmaisuista. 38 (30 %) ilmaisun mukaan yleisimpiä tuen tarvisijoita ovat haastavasti käyttäytyvät lapset. Ilmaisista 36 (29 %) mainittiin kielenkehityksen vaikeudet. 29 (23 %) ilmaisussa mainittiin muita tuen tarpeita. 13 (10 %)

ilmaisussa mainittiin erilaiset kehitysviivästymät. 10 (8 %) ei ollut maininnut tuen tarpeita.

Haastavasti käyttäytyvät lapset (38 ilmaisua). Usein mainittiin käytökseltään haastavat lapset, joilla ei kuitenkaan ollut diagnosoitu mitään. Lapset tarvitsevat tukea keskittymiseen sekä vilkkauden hillitsemiseen. Kasvattajien mukaan lapsilla oli usein myös tunne-elämän vaikeuksia.

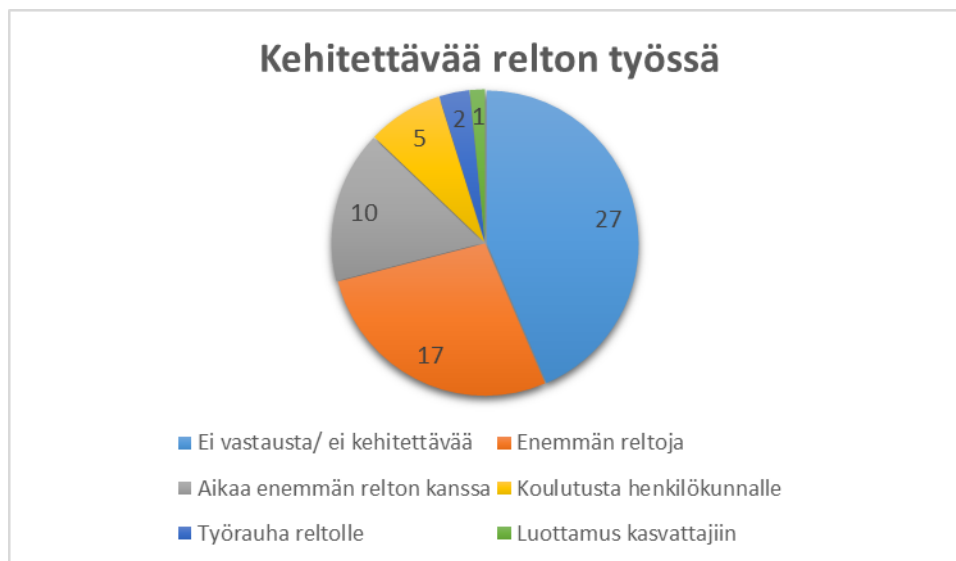
Kielenkehityksen vaikeudet (36 ilmaisua). Yleisimpiä tuen tarpeita lapsilla vastausten perusteella oli kielenkehityksen tukemisessa. Kielenkehityksen ongelmiin voi kuulua monenlaista. Se voi olla pientä äänneongelmaa tai suurempaa vaikeutta oppia puhumaan. Vastauksissa mainittiin muutamaa otteeseen mutismi. Lapsi ei puhu, vaikka osaisikin.

Erilaiset kehitysviivästymät (13 ilmaisua). Hoidettavien lasten joukossa oli myös erilaisia kehitysviivästymiä. Lievempiä kehitysviivästymiä mainittiin enemmän ja laaja-alaisempia kehitysviivästymiä muutama. Yhdeksi erityisen tuen tarpeeksi nimettiin kehitysvammaisuus.

Kaikki tuen tarpeet liittyivät lapsen kehityksen tukemiseen.

6.3.5 Miten relton työtä tulisi kehittää?

Viimeisenä kysymyksenä kartoitettiin vastaajien kehittämisehdotuksia relton työhön. Tuloksia kuvattiin kuvion avulla teemoittain, jossa sama vastaaja on voinut antaa vastauksen useamman teeman alle (ks. kuvio 22).

Kuvio 22. Kehitettävää relton työssä.

Relton työn kehittämis ehdotuksia teemoittain, jotka nousivat avoimen kysymyksen ilmaisuista. 27 (44 %) vastauksessa ei ollut kehittämis ehdotuksia tai oli jätetty vastaamatta. 17 (27 %) ilmaisussa toivottiin enemmän reltoja. 10 (15 %) ilmaisussa toivottiin enemmän aikaa relton kanssa. 5 (8 %) ilmaisussa kaivattiin koulutusta lisää henkilökunnalle. Kahdessa (3 %) ilmaisussa reltolle haluttiin enemmän työrauhaa. Yhdessä (2 %) ilmaisussa toivottiin relton luottavan enemmän kasvattajiin.

Enemmän reltoja (17 ilmaisua). Varsinaisia relton työn kehittämis ajatuksia ei paljon tullut, mutta selkeästi relton virkoja toivottiin lisää. Useampi vastaajista ehdotti, että isoissa päiväkodeissa pitäisi olla relto ja muutamassa oli lisäksi esitetty reltoa kolmelle pienemmälle päiväkodille yhteiseksi. Moni oli ehdottanut keltojen virkojen muuttamista reltoiksi. Vastauksista ymmärrettiin, että kasvattajien mielestä moniammatillisuus toteutui paremmin relton työskennellessä talossa. Vastaajista 27 ei ollut vastannut ollenkaan tai mainitsi ettei ollut kehitettävää.

”Ensimmäinen kehitysaskel on se, että reltoja saataisiin lisää päiväkoteihin. Tuki sinne missä tarvitaan eli lasten pariin!!!”

”Jokaiseen taloon (tai pieniin pk:hin jaettu) oma relto on mielestäni ehdoton tulevaisuuden satsaus, sillä tuen tarvitsijoita tulee jatkossakin olemaan, jopa ehkä enemmän (kolmiportainen tuki), keltot eivät ehdi paneu-

tumaan joka lapseen nii tarkasti ja syvällisesti kuin relto. Keltot pois ja reltot tilalle!”

Muutamia parannusehdotuksia vastauksista löytyi, reltojen virkojen lisäämisen lisäksi. 22 % vastaajista oli ehdottanut parannuksia relton työskentelyyn.

Aikaa enemmän relton kanssa (10 ilmaisua). Relton ajankäyttöön toivottiin parannusta niin, että hän voisi olla ryhmissä vielä pidemmän ajan kerrallaan ja päivän tilanteiden purkamiselle olisi aikuisten kesken aikaa heti siihen perään. Palautekeskusteluita siis kaivattiin heti toiminnan jälkeen, joissa voisi purkaa haastavia tilanteita. Myös arjen sujuvuuteen ja työmenetelmien ohjaukseen haluttiin keskustelumahdollisuuksia.

”Pitkäjaksoisia aikoja samassa lapsiryhmässä!!! edesauttaa sen että lasten ”asiat” havainnoidaan nopeammin moniammatillisen tiimin kanssa.”

”Pitäisi olla enemmän aikaa henkilökunnan ohjaukselle esim. rinnakkaisopetuksen kautta, enemmän aikaa käydä läpi päivän haastavia tilanteita ja niiden toimintatapoja.”

Koulutusta henkilökunnalle (5 ilmaisua). Yhden vastaajan mielestä olisi kiva saada kirjavinkit ja muu tieto kirjallisena, nyt niitä oli saatu paljon suullisesti. Muutama kaipasi vielä enemmän koulutuksia ja yksi ehdotus oli järjestää toimintakauden alussa koulutuspäivä, missä käytäisiin läpi työmenetelmiä. Sen jälkeen niitä olisi helpompi opetella käyttämään heti ja jäisivät paremmin mieleen. Lastenhoitaja toivoi enemmän heillekin suunnattuja koulutuksia. Eräs vastaaja kaipasi reltolta lisää tietoa yhteistyökumppaneista ja heidän vastualueistaan.

”Ehkä relto-kauden alussa voisi olla joku ”koulutuspäivä”, jossa käytäisiin läpi kilit/ kutut sun muut ja sovittaisiin talon sisällä työntekijät, jotka perehtyisivät mihinkin hetkeen parhaiten. Nyt jäänyt näiden opettelu vähän viime tintaan, joten helposti voi jäädä jatkossa käyttämättä.”

”Tietysti olisi kiva jos relto olisi enemmän saatavilla palavereihin ja toimintaan, mutta tuskin aikataulullisesti mahdollista. Ehkä hieman lisäperehdytystä yhteistyötahoista olisi myös kiva. (Mitä kaikkia, kuka vastaa mistäkin, milloin yhteydessä ym.)”

Työrauha reltolle (2 ilmaisua). Yksittäisenä toiveena oli myös, ettei relto toimisi poissaolevien sijaisena, vaan saisi keskittyä omaan työhönsä sekä hänelle suotaisiin hyvät työskentelytilat.

”Relto useasti ”sijaistanut” työntekijää ryhmässä, jolloin itse koin että relton työpanos ’väärässä paikassa’...”

”Tarpeeksi hyvät tilat reltolle päiväkodissa työskentelylle. Aikaa keskittyä olennaiseen. Ei saisi olla liian iso lapsiryhmä ”hallittavana”. Mielestäni relto on ollut päiväkodissamme suuren suuri apu ja ei hänestä kyllä haluaisi päästää irti!”

Luottamus kasvattajiin (1 ilmaisu). Yksi kommentti toivoi relton luottavan enemmän henkilökunnan havaintoihin ja johtopäätöksiin.

”Toivoisin, että jatkossa relto luottaisi enemmän myös hlökunnan omiin havaintoihin ja johtopäätöksiin enemmän. Ryhmän aikuisten tieto on todella arvokasta.”

Vastauksista pääteltiin varhaiskasvattajien olevan tyytyväisiä reltojen tapaan tehdä työtään, koska moni oli vastannut ”ei kehitettävää” tai jättänyt vastaamatta. Suosituimmaksi kehittämisideaksi nousi reltojen virkojen lisääminen. Muutosta kaivattiin relton ajankäyttöön. Hänellä toivottiin olevan enemmän aikaa olla lapsiryhmässä ja järjestää aikaa myös konsultointikeskusteluihin. Yleisesti relton tiedon jakaminen koettiin tärkeänä ja tarpeellisena.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksella haluttiin selvittää Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia yhteistyöstä relton kanssa. Tutkimus toimi palautteena reltojen toimintakaudesta. Tutkimuksella kartoitettiin reltojen tarpeellisuutta varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli myös saada tietoa siitä, millaisia lasten erityisen tuen tarpeita lapsiryhmissä oli, millä keinoin niihin puututtiin ja mitkä vaikutukset yhteistyöllä oli henkilökunnan oman työn kehittämiseen.

Vastauksia saatiin monipuolisesti eri koulutustaustaisilta, mistä voitiin todeta kohdepäiväkodeissa olleen moniammatillinen henkilöstö. Monipuolisen näkökulman tutkimukseen toi vastaajien eripituiset työkokemukset. Pitkän työuran tehneillä oli varmasti näkemystä kysymyksiin ja kokemusta monenlaisesta yhteistyöstä lasten erityiskasvatuksessa. Hiljattain valmistuneilla oli viimeisin tieto opinnoista, joka myös loi erilaisen näkökulman tutkimusongelmaan.

Monivalintaväittämissä vastausten yksipuolisuus yllätti, vaikka oletettiin reltojen olevan tarpeellisia ja saavan positiivista palautetta. Oletuksena oli, että 92 kohdehenkilön joukossa olisi eriäviä mielipiteitä. Monivalintakysymysten vastaukset olivat hyvin samanlaisia.

Tutkimukseen vastanneet olivat tyytyväisiä ja kiitollisia yhteistyöstä relton kanssa. Relto koettiin tärkeänä osana työyhteisöä. Hänellä oli myös suuri merkitys työmäärän helpottamisessa ja työssäjaksamisessa. Relton tuella yhteistyö vanhempien ja eri yhteistyötahojen kanssa koettiin helpommaksi.

Relton erityisosaaminen edesauttoi nopeaan tunnistamiseen ja puuttumiseen erityistä tukea tarvitsevan lapsen asioissa. Henkilökunta koki relton neuvot ja ohjaamisen mallit hyödyllisinä kaikkien lasten ohjaamisessa. Lisääntyvän erityisen tuen tarvitsijoiden määrän vuoksi relton virkoja toivottiin lisää tai keltojen virkoja muutettavaksi reltoiksi. Tutkimuksen tuloksista selvisi, että kelton työpanokseen oltiin tyytyväisiä. Lähinnä pahoiteltiin heidän suurta asiakasmäärää, joka viivästytti konsultoinnin saatavuutta. Vertailtaessa kelton ja relton tuen saatavuutta, vastaukset jakoivat mielipiteitä molempien hyväksi tai ei osattu sanoa.

Lähes kaikki vastanneista työuran pituudesta huolimatta kokivat saaneensa työmenetelmiä reittoa yhteistyön kautta. Suosituimpia työmenetelmiä olivat KILL, kuvaohjaus ja pienryhmätoiminta. Kysyttäessä reittoa määrän lisäämisestä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatukseen, vastaajat olivat lähes yksimielisiä.

Tutkimuksella saatiin monipuolisesti tietoa reittoa työstä kasvattajien näkökulmasta. Aineistosta saatiin vastaus tutkimusongelmaan, koska kysely kohdennettiin kasvatushenkilöstölle, jolla oli kokemusta yhteistyöstä reittoa kanssa. Kysymysten huolellinen suunnittelu edesauttoi tutkimusongelman selviämistä. Tutkimusongelma säilyi samana koko tutkimusprosessin ajan. Luotettavuus säilytettiin huomioimalla kaikki vastaukset ja nostamalla tuloksissa oleelliset asiat esiin. Tuloksia selkeytettiin vastauksia selventävillä kuvioilla, jotka avattiin tarkasti tekstissä. Avoimissa kysymyksissä kuvioiden lisäksi lainattiin vastaajien ilmauksia selventämään tuloksia. Ilmauksilla vahvistettiin tutkijoiden tekemiä tulkintoja.

Tutkimuksen valmistuttua luovutettiin yksi kappale tutkimuksesta Seinäjoen kaupungin sivistyskeskukselle. Lisäksi tutkimus julkaistiin sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla.

8 POHDINTA

Päädyimme tekemään opinnäytetyön yhdessä. Yhteisen aiheen löytäminen vahvistui, kun keskustelimme jo harkinnassa olleesta aiheesta tutkia reltojen työtä. Ohjaavan opettajan ja Seinäjoen aluejohtajan kannustus aiheeseen vahvisti asian. Aihe oli mielenkiintoinen, koska reltoja ei ollut työskennellyt Seinäjoen varhaiskasvatuksessa kuin vasta neljä vuotta ja lasten varhainen auttaminen oli molempien mielestä tärkeää osata. Reltojen työtä ei ole paljon tutkittu, sillä yleensä tutkimukset liittyvät muihin erityislastentarhanopettajiin, joten tutkimuksellemme oli tarvetta.

Meitä kiinnosti eniten varhaiskasvattajien mielipide yhteistyöstä relton kanssa ja millaisena se koettiin. Lähdimme toteuttamaan tutkimusta innolla. Halusimme relton ja kasvattajan yhteistyöstä monipuolisesti tietoa, joten pyrimme huomioimaan sen kyselylomakkeen monivalintaväittämissä sekä avoimissa kysymyksissä. Tutkimuksemme päätyminen reltojen palautelomakkeeksi toi lisää motivaatiota, koska työmme tuli oikeasti tarpeeseen.

Tutkimuksemme empiirisen osuuden kirjoittamisessa rajaaminen oli haasteellista. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoituksemme oli avata vain lasten erityisen tuen tarpeita. Menetelmät kuitenkin nousivat oleellisesti aineistosta, jotka ratkaisivat teoriaosuuden muotoutumisen. Päädyimme keskittymään tärkeiden käsitteiden avaamiseen, tutkimuksessa esiin nousseiden erityisyyksien esittelyyn ja niiden kanssa käytettävien menetelmien avaamiseen.

Aineiston analysointi vei odotettua enemmän aikaa. Monivalintaväittämiä analysointi oli yksitoikkoista, koska vastaukset olivat hyvin samanlaisia. Lähes kaikkien väittämiä kanssa oltiin samaa mieltä, joten aihetta oli vaikea pohtia monipuolisesti. Monivalintoja tulkittaessa oli vaikeaa erotella, mitä eroa oli osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä vastaus vaihtoehdoilla. Monivalintaväittämiä tulkintaan sai syvyyttä, kun siihen liittyi avoin kysymys, jossa kuviota pystyi tulkitsemaan lisää. Tulkintaan saatiin vastaajien ajatuksia, jotka voitiin liittää vastausvaihtoehtoon.

Avoimissa kysymyksissä olisimme voineet kiinnittää enemmän huomiota kysymysten samankaltaisuuteen. Joitakin kysymyksiä olisi voinut jättää pois. Avointen vastausten tulkitsemiseen loi haastetta ymmärtää vastaus oikean teeman alle ja ylipäänsä löytää aineistoa kuvaava teema. Kyselylomakkeellamme sai monipuolisen näkemyksen kasvattajien kokemuksista relostosta ja tiedon millaisten erityisyyksien kanssa varhaiskasvatuksessa ollaan tekemisissä. Olimme tyytyväisiä saamamme aineiston määrään.

Vastausten samankaltaisuudet vahvistivat hyvin relojen arvostuksen ja tarpeen. Reltojen erityisosaaminen koettiin erittäin tärkeänä lasten arvioimisessa. Tutkimuksemme avasi meille tutkijoille paljon uusia menetelmiä, joita voimme hyödyntää työssämme jatkossa. Lisäksi kolmiportaisen tuen vaiheet selkeytyivät.

Tutkimuksemme on hyvin toistettavissa, sillä reltot voivat jatkossakin arvioida työtään kyselylomakkeen avulla ja vertailla uusia vastauksia meidän tekemään tutkimukseen. Pelkästään reltoille palautettuna taustatiedot ja lapsiryhmien erityisyyksien kysyminen voidaan jättää pois, koska reltot voivat tunnistaa vastaajat taustatietojen perusteella ja heillä on jo vankka tieto lasten erityisen tuen tarpeista lapsiryhmissä. Jatkotutkimusvaihtoehtoina voisi keltojen ja relojen työskentelyä vertailla keskenään tai tutkia pelkästään keltojen työtä.

Tutkimusprosessimme kesti kokonaisuudessaan yhdeksän kuukautta. Tuohon aikaan mahtuu paljon innostusta, mutta epätoivon hetketkin ovat mieleemme vallanneet. Sinnikäs uurastus tuotti tulosta ja voimme todeta relojen erityisosaamisen olevan erittäin tärkeää varhaiskasvatuksen mahdollisuuksiin havaita lasten erityistarpeet ajoissa ja aloittaa oikeanlaisten tukimuotojen tarjoamisen.

LÄHTEET

- Alijoki A. 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa *Lapsi ja kieli kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*, 77–85. Toim. Nurmilaakso M. & Välimäki A-L. Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere. Vastapaino.
- Heinämäki L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito-lapsen mahdollisuus. *Stakes oppaita* 58. Helsinki. Stakes.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2001. *Tutki ja kirjoita*. 6.-7. painos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki. Finn lectura.
- Hyvä varhaiskasvatus Seinäjoella. 2012. Seinäjoen kaupunki. Viitattu 3.9.2014. http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitojakoulutus/varhaskasvatus/julkaisutjaohjelmat/6FZbNX3Iz/Hyva_varhaiskasvatus_Seinajoella.pdf
- Isokoski M., Lindholm L., Lindholm R., & Vepsäläinen R. 2004. *KILI Kieli ja liikunta ryhmäkuntoutusohjelma kielihäiriöisille lapsille*. 2. painos. Kotka. Kotkan Kirjapaino Oy.
- Järvinen M., Laine A. & Hellman-Suominen K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki. Kirjapaja.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2014. *Opinnäytetyöpakki*. Viitattu 31.3.2014.
- Kajetski, T. & Salminen, M. 2013. *Matikasta moneksi. Toiminnallista matematiikkaa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen*. 3. painos. Helsinki. Lasten Keskus Oy.
- Kantola M., Nevala S., Perenius S. & Savia P. 2007. *Halinalle-kerho. Puheen ja kielen kehityksen harjaannuttamisohjelma 3-vuotiaille päivähoitoon*. Nokian kaupunki.
- Ketonen R., Launonen K., Ikonen A., Salmi P., Palmroth A, Röman M. & Mattinen A. 2014. *Kieli ja viestintä*. Teoksessa: *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. 201–225. Toim. Siiskonen T., Aro T., Ahonen T., Ketonen R. 4.uudistettu painos. Jyväskylä. PS-kustannus.

Koivunen P-L. 2009. Hyvä päivähoito Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Komi, T. 2011. Tukea esioppilaille. Lastentarha-lehti. 4. 25–26.

L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta. Finlex. Viitattu 6.9.2014.
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036

L 21.8.1992/806. 6§. Asetus lasten päivähoidosta. Finlex. Viitattu 16.3.2014.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

L 29.4.2005/272. 7§. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Finlex. Viitattu 16.3.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050272>

Lehtisare S. 2013. Toimiva arki visuaalisin keinoin. Opas visuaalisuuteen lasten ohjauksessa. Viitattu 6.10.2014.
<http://www.tampere.fi/material/attachments/t/6C7IuInOe/Toimivaarkivisuaalisinkeino.pdf>

Lukimat. Tietoverkkovälitteinen peruslukutaidon sekä matematiikan oppimisvalmiuksien oppimis- ja arviointiympäristö. Viitattu 6.9.2014.
<http://www.lukimat.fi/matematiikka/tietopalvelu/tukitoimet/oppimisen-tuenteutus/erilaiset-opetusryhmat#yksil-opetus>

Meirän vasu. 2012. Hyvä varhaiskasvatus Seinäjoella. Seinäjoen kaupunki. Viitattu 7.9.2014.
www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitojakoulutus/varhaiskasvatus/julkaisutjaohjelmat/6FZbqKGtp/Meiran_vasu.pdf

Mikkola P. & Nivalainen K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään –näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Vantaa. Pedatieto Oy.

Määttä P. & Rantala A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä. PS-kustannus.

Numminen H. & Sokka L. 2009. Lapsellani on oppimisvaikeuksia. Helsinki. Edita Publishing Oy.

Opetushallitus. 2010. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset yleisen, tehostetun ja erityisen tuen osalta [luentomateriaali].

Peltonen A. & Kullberg-Piilola T. 2005. Tunnemuksuu. Helsinki. Lasten Keskus.

Peltonen A., Kullberg-Piilola T. & Kullberg-Turtiainen M. 2002. Tunnemuksuu ja Mututoukka. Tunnetaito-ohjelma esikouluun ja alkuopetukseen. Helsinki. Oy Nord Print Ab.

Perttula, J. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteiden tietenteoria. Teoksessa Kokemuksen tutkimus. Merkitys- tulkintaymmärtäminen, 115–162. Toim. Perttula, J & Latomaa, T. Tartu. Guttenberg AS.

Pihlaja P. & Viitala R. 2005. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. 1.-2. painos. Helsinki. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Qvarnström M., Ikonen A., Ketonen R., Lautamo T., Aro T., Jordan-Kilkki P., Kokko J., Nieminen M., Salo E., Jalkanen H. & Siiskonen T. 2014. Tuki- ja kuntoutusmuodot. Teoksessa: Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 154–170. Toim. Siiskonen T., Aro T., Ahonen T., Ketonen R. 4.uudistettu painos. Jyväskylä. PS-kustannus.

Rogers, B. 2004. Understanding Challenging Children and Children with Emotional and Behavioural Disorder. Teoksessa How to manage children's challenging behaviour. 16–18. Rogers, B. London. Paul Chapman Publishing. A SAGE Publications Company.

Rytivaara A. 2012. Towards Inclusion. Teacher Learning in Co-Teaching. Jyväskylä. University Library of Jyväskylä.

Rytivaara A., Pulkkinen J. & Takala M. 2012. Erityisopettajan työ: opettamista yksin ja yhdessä. Teoksessa Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. 333–352. Toim. Jahnukainen M. Tallinna. Tallinna Raamatutrukikoda.

Saloviita T. 2013. Luokka haltuun! Parhaat keinot toimivaan opetukseen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Seinäjoen kaupungin erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevan lapsen toimintasuunnitelma 2014.

Seinäjoen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma. 2011. Viitattu 6.9.2014. http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitojakoulutus/varhaskasvatustus/julkaisutjaohjelmat/6FZaF6PR1/Esiopetuksen_opetussuunnitelma_2011.pdf

Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuksen työryhmä. 2014. RELTO, varhaiskasvatuksen resurssierityisopettaja. Seinäjoen varhaiskasvatus.

Seinäjoen kaupungin varhaiserityiskasvatuspalvelut. 2014. Viitattu 3.9.2014. <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/varhaiskasvatuspalvelut/varhaiserityiskasvatuspalvelutvek.html>

Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. 2014. Viitattu 3.9.2014. <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/varhaiskasvatuspalvelut.html>

Seinäjoen kaupungin yksityiset päiväkodit. 2014. Viitattu 3.9.2014. <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/varhaiskasvatuspalvelut/vaihtoehtojakunnallisellevarhaiskasvatukselle/yksityisetpaivakodit.html>

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:18. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 6.9.2014.
www.sosiaaliportti.fi/File/b29675bf-6b8e-4d49-9004-f115a86deee2/kelpoisuudet.pdf

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Varhaiserityiskasvatuksen linjaukset 2012–2016. 2012. Seinäjoen kaupunki. Viitattu 15.9.2014.
www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitojakoulutus/varhaskasvatus/julkaisutjaohjelmat/6FZbsJuc1/Varhaiserityiskasvatuksen_linjaukset.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2006. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakes oppaita 56. Helsinki. Stakes.

Varto J. 1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Viittala K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere. Juvenes print.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Virtanen, J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 149–211. Metsämuuronen, J. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

TUTKIMUSLUPA

PÄÄTÖS /varhaiskasvatusjohtaja

Päivämäärä 7.5.2014

Pykälä 65/2014

0/0

Asia	Tutkimuslupa / Samppala Elina ja Ala-Hakkola Anu Elina Samppala ja Anu Ala-Hakkola täydentävät sosionomi AMK tutkintojaan Vaasan ammattikorkeakoulussa lastentarhanopettajan pätevyyteen vaadittavilla opinnoilla ja anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Aiheeseen opiskelijat ovat valinneet resurssierityislasterhanopettaja päiväkodin arjessa. Tutkimuksen tarkoituksena olisi saada tietoa reiton tarpeellisuudesta Seinäjoen varhaiskasvatuksessa sekä lastentarhanopettajien kokemuksia yhteistyöstä heidän kanssaan. Tutkimuksen kautta myös alueen reitot saisivat halutessaan palautetta työstään. Tutkimus toteutettaisiin kyselylomakkeiden avulla, jotka jaettaisiin Hallilan, Simunan, Lintuviidan ja Satulinnan päiväkotien lastentarhanopettajille. Tutkimuksen valmistumisaika lokakuun 2014 loppuun mennessä.	
Päätös	Myönnän tutkimusluvan edellyttäen, että tutkijat noudattavat vaitiolovelvollisuutta tutkimuksessa saamiensa tietojen suhteen ja että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan sen valmistuttua sivistyskeskukselle. Tutkimusluvan ehtona on myös, ettei tutkimukseen osallistuvia voida indentifioida. Tutkimus tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla.	
Allekirjoitus	Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi	
Oikaisu-vaatimusohje	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.	
Julkisesti nähtävänä	Sivistyskeskus 8.5.2014	
Tiedoksianto	Kenelle Elina Samppala, Anu Ala-Hakkola, aluejohtajat Kirsi-Maria Oivanen, Mari Koski-Aho, Eija Ikola, Johanna Vier, toimistosihteeri Maija Harjunpää Miten ☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan ☐ Luovutettu ☒ Lähetetty sähköpostissa Tarja Siik, toimistosihteeri	Päivämäärä 7.5.2014 ☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä ☐ Lähetetty sisäisessä postissa Vastaanottajan allekirjoitus

SAATEKIRJE

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Vaasan ammattikorkeakoulusta, jotka täydentävät aikaisempaa AMK-tutkintoaan lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaadittavilla opinnoilla. Opintokokonaisuuteen kuuluu opinnäytetyö. Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tutkimusaineistoa opinnäytetyöhöemme, jonka aiheena on **Resurssierityislastentarhanopettaja päiväkodin arjessa.**

Kyselyyn vastataan nimettömästi ja se on vapaaehtoista. Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäisen henkilön vastauksia voida tunnistaa. Kyselylomake sisältää väittämiä, joihin sinun tulee vastata oman kokemuksen pohjalta. Lopussa on väittämiä tarkentavia avoimia kysymyksiä. Relto on erityisopettajan uusin ammattinimike, joten haluamme saada teiltä tietoa yhteistyön merkityksestä päiväkodin arjessa. Kyselylomake toimii myös palautelomakkeena Seinäjoen kaupungin reltoille. Kyselylomake tulee palauttaa 20.05.2014 mennessä. Täytetty kyselylomake palautetaan ohessa olevassa suljetussa kirjekuoressa niille tarkoitettuun suurempaan kuoreen.

Mikäli teillä on kysyttävää tai haluatte saada lisätietoja tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä meihin.

Kiitos vastauksestasi!

Yhteistyöterveisin,

Anu Ala-Hakkola

Elina Samppala

KYSELYLOMAKE

KYSELY YHTEISTYÖSTÄ RELTON KANSSA

1. Taustatiedot

- Koulutukseni
1. sosionomi AMK ()
 2. sosiaalikasvattaja ()
 3. kasvatustieteen kandidaatti ()
 4. kasvatustieteen maisteri ()
 5. lastentarhanopettaja ()
 6. lastenhoitaja ()
 7. lähihoitaja ()
 8. muu, mikä ()
-

Työkokemukseni varhaiskasvatuksessa (kk/v)

Kuinka paljon sinulla on kokemusta yhteistyöstä relton kanssa? Ympyröi sopiva vaihtoehto.

alle 1 vuosi

1-3v

3-5v

yli 5v

Millaista yhteistyötä?

Ympyröi jokaisen väittämän kohdalla numero, joka parhaiten kuvaa kokemustasi.

Vastausvaihtoehdot ovat seuraavat:

1= täysin eri mieltä

2= osittain eri mieltä

3= en osaa sanoa

4= osittain samaa mieltä

5= täysin samaa mieltä

2. Koen relton työskentelyn työyksikössäni tarpeelliseksi

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

3. Koen relton erityisosaamisen hyödylliseksi oman työni tueksi

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

4. Relton tuki helpottaa työni tekemistä

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

5. Koen saavani riittävästi ohjausta reltolta

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

6. Olen saanut enemmän työmenetelmiä omaan työhöni yhteistyössä relton kanssa

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

7. Erityistä tukea tarvitseva lapsi saa nopeammin avun relton ja kasvatushenkilöstön yhteistyöllä

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

8. Koen saaneeni riittävästi tukea erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa jo ennen yhteistyötä relton kanssa

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

9. Reltojen määrää tulisi lisätä kaupunkimme varhaiskasvatukseen

Täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 Täysin samaa mieltä

Perustele

10. Miten relton työskentely vaikuttaa työhösi?

11. Mainitse kolme relton työskentelytapaa, jotka koet tärkeimmiksi päiväkodissa. (esim. rinnakkaisopetus, samanaikaisopetus, vasukeskustelut, lasten toimintasuunnitelmakeskustelut, keskustelut esiopetuksen kolmiportaisen tuen vaiheissa, yhteistyö asiantuntijoiden kanssa, yksilö- ja pienryhmäohjaus, henkilökunnan konsultointi, ohjaus ja koulutus)

12. Mitä työmenetelmiä koet saaneesi yhteistyöstäsi relton kanssa?

13. Mitä saamiasi työmenetelmiä aiot ottaa käyttöön jatkossa?

14. Millaisissa lasten erityisen tuen tarpeissa koet tarvitsevasi relton tukea?

15. Mainitse yleisimpiä erityisen tuen tarpeen syitä lapsiryhmässäsi.

16. Mitä kehitettävää relton työssä mielestäsi on?

KIITOS VASTAUKSESTASI!